

**VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ - TECHNICKÁ UNIVERZITA
OSTRAVA**

Hornicko-geologická fakulta

Institut geologického inženýrství

Kulturní a historické památky Malty

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:

Lucie Mazurová

Vedoucí bakalářské práce:

RNDr. Jan Unucka, Ph.D

Ostrava 2010

Prohlášení

- Celou bakalářskou práci včetně příloh, jsem vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.
- Byla jsem seznámena s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. - autorský zákon, zejména § 35 – využití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a využití díla školního a § 60 – školní dílo.
- Beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3).
- Souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že údaje o bakalářské práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé bakalářské práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO.
- Bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona.
- Bylo sjednáno, že užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně.

V Ostravě.....

Podpis.....

Anotace

Tato bakalářská práce zpracovává téma „Kulturní a historické památky Malty“ Na začátku seznamuje s politickým zřízením, geografii, geologií, faunou, florou, klimatem a rozsáhlou historií ostrova Malta. Následuje výčet a popis kulturních a historických památek ostrova ve městech Valletta, Mdina, Rabat, Three Cities, Marsaxlokk a zabývá se megalitickými chrámy v Paole a Tarxienu. Představuje také nejkrásnější pláže ostrova a nejoblíbenější turistická letoviska. Na závěr doporučuje výlet na nedaleký ostrov Comino.

Klíčová slova: Malta, historie, kulturní a historické památky, pláže, letovisko, ostrov

Summary

This Bachelor thesis processes the subject of „Cultural and Historical Sights of Malta Island“ at the beginning introduces the political establishment, geography, geology, flora, fauna, climate, and an extensive history of the Malta Island. Then follows a list and description of cultural and historical sights in the towns of Valletta, Mdina, Rabat, Three Cities, Marsaxlokk and is concerned with megalithic temples in Paola and Tarxien. It also shows the most beautiful beaches of the island and the most popular tourist resorts. In the end it recommends a trip to the nearby Comino island

Keywords: Malta, history, cultural and historical sights, beaches, tourist resorts, island

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat především vedoucímu práce RNDr. Janu Unuckovi, Ph.D., za rady poskytnuté při vypracovávání práce, své sestře za pomoc při formátování, svému příteli za nápad vybrat si pro dovolenou tento ostrov a za krásné zážitky z této dovolené a také svým rodičům, za jejich trpělivost a podporu při studiu.

Osnova

1	Seznam zkratk	7
2	Úvod.....	8
3	Malta - všeobecné informace	9
3.1	Voda.....	11
3.2	Klima.....	12
3.3	Geologie Malty	13
3.4	Povrch	14
3.5	Flora	15
3.6	Fauna.....	16
3.7	Symbole státu.....	18
3.7.1	Vlajka.....	18
3.7.2	Státní znak.....	18
3.7.3	Maltézský kříž.....	18
3.7.4	Státní hymna	18
4	Historie Malty	18
4.1	Doba neolitu(7000 -2000 př.n.l)	19
4.2	Doba bronzová (2000-1000př.n.l).....	20
4.3	Doba Féničanů a Kartáginců(1000-218př.n.l)	20
4.3.1	Kartáginci.....	21
4.4	Římané (218 př.n.l-395n.l).....	21
4.5	Gótové a Byzantici (395-870).....	21
4.6	Arabové (870-1090).....	22
4.7	Normané a Štaufové (1090-1282).....	22
4.8	Španělé (1282-1530).....	23
4.9	Řád Johanitů - Rytíři řádu svatého Jana(1530-1798)	23
4.9.1	Původ řádu	23
4.9.2	Hlavní úkoly řádu	24
4.9.3	Symbole johanitů	24
4.9.4	Johanité na Maltě	25
4.10	Napoleon (1798-1800).....	27
4.11	Kolonie Britského království (1800-1964)	27
4.12	Maltská republika (1964 dodnes).....	28
5	Města a jejich památky	29
5.1	Valletta.....	29
5.2	Mdina	41
5.3	Rabat	45
5.4	Birgu – Vittoriosa - Three Cities	47
5.5	Senglea – Three Cities	49
5.6	Cospicua – Three Cities	50
5.7	Marsaxlokk	50
5.8	Paola.....	52
5.9	Tarxien	53
6	Nejkrásnější pláže	53
6.1	Il Ghadira	53
6.2	Ghajn Tuffieha	54
6.3	Ghajn Tuffiena Bay.....	54
6.4	Pretty Bay.....	55

6.5	St.Thomas Bay	55
7	Moderní turistická centra	55
7.1	Sliema	55
7.2	St. Julian's.....	56
7.3	Paceville.....	56
7.4	St. Paul's Bay.....	56
7.5	Qawra.....	57
7.6	Bugibba	57
7.7	St. Paul	58
7.8	Xemxija.....	58
7.9	Melieha	58
8	Výlet na ostrov Comino - Blue Lagoon.....	59
8.1	Ostrov Gozo	59
8.2	Comino.....	60
9	Závěr	62
10	Literatura.....	63
11	Seznam obrázků	65
12	Seznam tabulek	66

1 Seznam zkratek

VŠB-TUO	Vysoká škola báňská- Technická univerzita Ostrava
např.	například
př.n.l.	před naším letopočtem
př.Kr.	před Kristem
n.l.	našeho letopočtu
stol.	století
sv.	svatý
st.	saint
km	kilometr
km ²	kilometr čtvereční

2 Úvod

Chci Vás pozvat na zajímavou prohlídku nádherného historického ostrova Malty, seznámit Vás s bohatou historií a překrásnými památkami. Chtěla bych Vás tímto tématem zaujmout natolik, abyste pocítili potřebu tento nádherný ostrov navštívit, tak jako jsem ho navštívila já. Seznámím Vás slovem i z velké části vlastními fotografiemi s tímto zajímavým ostrovem a doplním tuto návštěvu vlastními zážitky.

Navštívíme spolu krásná místa a památky, které jsem během osmi dnů, které jsem na Maltě strávila, sama navštívila a nebo bych při mé příští návštěvě navštívit chtěla.

Seznámím Vás s tímto ostrovem, jeho politickým zřízením, geografii, geologií, faunou, florou, klimatem a samozřejmě s rozsáhlou historií, kterou tento středomořský ostrov ležící na křižovatce mezi Afrikou, Asií a Evropou prožil. Pak spolu navštívíme hlavní město Vallettu, původní starobylé hlavní město Mdinu a její předměstí Rabat, významné přístavy Grand Harbour a Marsaxlokk, podíváme se do Three Cities a nezapomeneme ani na megalitické chrámy v Paole a Tarxien. Společně se také projdeme turistickými letovisky a samozřejmě se opálíme na těch nejkrásnějších plážích ostrova.

Na závěr mé bakalářské práce Vám doporučím lodní výlet na nedaleký ostrov Comino, který byste si při návštěvě Malty rozhodně neměli nechat ujít.

Při návštěvě tohoto ostrova mě zaujalo to, jak se historie podepsala na jeho vývoji a vzhledu a tak je cílem mé bakalářské práce, aby tento historický kontext zaujal i Vás.

3 Malta - všeobecné informace

Oficiální název: Maltská republika, Republika Malta; maltský název: Repubblika ta' Malta, anglický název: Republic of Malta

Malta je ostrovní stát ležící v srdci Středozemního moře, 95km na Jih od Sicílie a 290km na Východ od Tuniska v časovém pásmu GMT+2 (Liščák, Fojtík, 1998), takže si při příjezdu z Česka posunete hodinky o hodinu dopředu.

Maltské souostroví má rozlohu 315,6 km² a žije tu asi 400 000 lidí, více než 150 000 Malťanů je roztroušeno po celém světě, hlavně v Kanadě a Austrálii. Hustota obyvatelstva je 1202 obyv./km². Malta je největším ostrovem souostroví a má rozlohu 245,7 km². K Maltskému souostroví náleží také ostrovy Gozo(v maltštině Ghawdex) o rozloze 67 km² s asi 30 000 obyvateli, dále ostrov Comino(v maltštině Kemmuna) o rozloze 3 km², který je obydlen hlavně během turistické sezony a má pouze 4 stálé obyvatele. K Maltě náleží také neobydlené ostrovy Cominotto, Filfla Island, St.Paul's Island a menších útesy roztroušených v moři (Freytag & berndt, 2004).

Obr.1 Mapka Malta, Gozo, Comino a znaky republiky (Events, 2009)

Malta je parlamentní republikou, je členem Evropské unie a OSN a jiných mezinárodních organizací.

Obyvatelstvo Malty: asi 96% Malt'ané, 2% Britové a dále jsou zde zastoupeni Italové. 98% Malt'anů patří mezi katolíky, minority tvoří protestanti a muslimové (Honzák, Pečenka, 1998).

Platí se od vstupu Malty do EU eurem, ale platidlem zůstává také maltská lira.

Oficiálními jazyky jsou maltština a také angličtina.

Před asi 11 000 lety byla Evropa s Afrikou spojena, ale vzestupem mořské hladiny moře zůstaly jediným spojením pouze tyto ostrovy.

Malta náleží geograficky i geologicky k Evropě. Většina pobřeží všech ostrovů je skalnatá. Povrch je tvořen různě propustným vápencem, který je používán i jako stavební materiál.

Nejvyšším bodem je Ta'Dmejrek a sahá do výšky 253m.n.m. Nejsou tu řeky ani hory, povrch je jen mírně zvlněný s nízkými kopci. Charakteristickým znakem ostrova jsou terasovitě se rozkládající se pole oddělená od sebe zdmi. Pobřeží Malty je velice členité, nachází se zde spousta přístavů, skalnaté zátoky a písčité pláže. Délka pobřeží je celkem 140 km.

Obr.2 Pobřeží Malty u Golden Bay (vlastní zdroj)

Hlavním městem Malty je Valetta s asi 10 000 obyvateli, největším městem Birkikara s 22 000 obyvateli. Na severním pobřeží ostrova Malta vznikla kolem těchto měst hustě

osídlená aglomerace. Ve vnitrozemí se nacházejí tato města a aglomerace: Mdina, Mosta, Qormi a Three Cities. Přímořská jsou pak Birzebbuga, Bugibba, Mellieha, Sliema, Marsaxlokk. Malta je rozdělena na 6 okresů a asi 60 obcí.

Pro ekonomiku země je významným zdrojem příjmů cestovní ruch, který zde má dlouhou tradici a velmi dobrou úroveň. Dále je zde rozvinut lehký průmysl, zemědělství, stavba lodí a bankovníctví. Důležitým příjmem jsou také příjmy z jazykových kurzů a z pořádání různých mezinárodních kongresů.

Malta má strategickou polohu ve Středozemním moři a díky ní byla již od nejstarších dob křižovatkou nejrozumnějších civilizací, které zde zanechaly dodnes znatelné stopy. Místní obyvatelé Maltu někdy nazývají „pupek světa“, a to proto, že vlastnit Maltu po dlouhou dobu znamenalo vlastnit středomoří (Freitag & berndt, 2004).

3.1 Voda

Podle údajů OSN je Malta na vodu nejchudší zemí na světě. Její hlavní funkcí je umělé zavlažování. Malta má mnoho studní s ubývající spodní vodou. Ta stačila na veškeré potřeby ostrova včetně obhospodařování polí až do 60.let 20.století. Avšak s rozvíjejícím se cestovním ruchem vzrostla několikanásobně spotřeba pitné vody. Vznikla tedy zařízení na odsolování mořské vody (např. ve Sliemě, Ghar Lapsi). Nyní je tedy pokryta spotřeba vody asi z 50%. Takto získávaná voda se ale bohužel nedá používat v průmyslu, a tak se znovu začíná s budováním studní. Navštěvníci proto tu a tam narazí na nedostatek pitné vody a cedulky s upozorněním: „Water is precious in Malta - don't waste it!“ což znamená: „Voda je na Maltě vzácná- neplývejte jí!“ (Lips,2008).

Na Maltě nenajdeme žádné přehrady ani vodní nádrže. V období deštů se do moře vlévá velké množství vody, velmi vyprahlá půda a skalnaté vrstvy nejsou schopny vodu vstřebat (Lips, 2008).

3.2 *Klima*

Klima v oblasti je mírné, typicky středomořské, zimní období jsou vlná a mírná a letní velmi horká a suchá, nevyskytují se zde prakticky žádné vodní srážky. Vešinou vane lehký vítr, který během léta odváne i ty nejmenší srážkové mraky.

Na Maltě existují tři druhy větrů. Grigal- vlhký severovýchodní přinášející v zimě vlhkost, která je zde velmi důležitá pro zemědělství a hladinu spodních vod. Majjistral - severozápadní, studený, suchý vítr, který v létě přináší ochlazení. Xlokk - přicházející z centrální Afriky přes Středomoří. Přináší s sebou hodně vlhkosti a způsobuje parné počasí.

Hlavní turistická sezóna zde trvá od července do září, o čemž vypovídá i celková obsazenost hotelů a turistických středisek. Horko je zde ale v tuto dobu někdy až neúnosné, proto zde turisté často jezdí před nebo po sezoně. Občas je teplé počasí přerušeno vlhkým teplým větrem. V půli září končí parné léto prudkými dešti, které způsobují záplavy silnic. Toto vrcholí v říjnu.

V zimě je zde průměrně 15 stupňů a více než 6 hodin sluneční záře. Voda má také teplotu skoro 15 stupňů. Denně se zde proměňuje počasí a to od mírného až po bouřlivé. Od poloviny února ubývá deštových dnů a rostliny začínají rozkvétat. Na konci dubna opět začíná velmi suché období (Lips, 2008).

Moře je od poloviny května do začátku října teplé. Voda v zimě má teplotu skoro 15 stupňů.

Měsíc	Denní		Teplota vzduchu		Teplota vody
	sluneční záře (hodiny)	Děšť mm	Max. °C	min. °C	
Leden	5,46	90,1	15,1	9,5	14,5
Únor	6,36	60,8	15,3	9,3	14,5
Březen	7,33	44,7	16,5	10,2	14,5

Duben	8,46	24,0	18,8	11,9	16,1
Květen	9,99	8,9	23,1	15,1	18,4
Červen	11,23	3,8	27,4	18,6	21,1
Červenec	12,15	0,9	30,2	21,2	24,5
Srpen	11,36	8,8	30,6	21,8	25,6
Září	9,00	40,4	27,8	20,4	25,0
Říjen	7,22	123,6	23,8	17,2	22,2
Listopad	6,50	76,8	20,0	13,9	19,5
Prosinec	5,20	100,2	16,6	11,1	16,7

Tabulka 1. Klima na Maltě v průběhu roku (Internet 1)

3.3 *Geologie Malty*

Geologicky je Maltézské souostroví poměrně mladé.

Vzniklo vrásněním, vyzdvižením dna Středozemního moře až nad hladinu. Toto vrásnění bylo způsobeno srážkou africké tektonické desky na jihu a evropské desky na severu. Srážení těchto tektonických desek stále probíhá a způsobuje činnost Etny a Vesuvu a také zemětřesení, která postihují jižní Itálii a Maltu.

Skály tvořící Maltu, jsou staré sedm až třicet miliónů let a jednotlivé geologické vrstvy leží nad sebou. Od spodu nahoru jsou zde čtyři hlavní vrstvy: spodní korálový vápenec, globigerinový vápenec, modrý jíl a svrchní korálový vápenec. Vápenec je bohatý na fosílie, hlavně v místě styku spodního korálového vápence a globigerinového je vysoký podíl zkamenělých schránek koryšů a ježovek.

Spodní a svrchní korálový vápenec je tvrdý a odolný proti povětrnostním vlivům, tvoří na jihozápadě Malty a v oblasti Ta' Ċenċ mořské útesy a skalní útesy na plochých

vrcholcích kopců na Gozu. Globigerinový vápenec je zlatě zbarvený, je měkčí a tvoří podloží velké části střední a východní Malty. Další vrstva modrý jíl, je lepkavá, bohatá na živiny a díky tomu je půda na Gozu úrodnější.

Globigerinovému vápenci říkají místní franka a korálovému zonqor, oba se používaly při stavbě místních masivních obranných opevnění, např. ve Vallettě (Lonely Planet, 2007).

3.4 Povrch

Citát ze Zázraky světa od Ernsta von Hesse-Wartegg, 1900:

„Stejně jako Sicílie je také Anglií ovládaná Malta zbytkem potopeného kontinentu mezi Afrikou a Evropou a soudě podle geologických poměrů je jen kusem Tunisu.“ (Lips, 2009).

Maltské souostroví je vlastně pozůstatek spojení (ještě v kvartéru, před dvěma miliony let) mezi Sicílií a severoafrickým pobřežím, které bylo přerušeno v pozdních třetihorách. Povrch je tvořen globigerinovým vápencem, vápencovým pískovcem, který je dobře opracovatelný, ale pevný, a tak odolává povětrnostním vlivům. Globigerinový vápenec má hnědou až pískovcově hnědou barvu a určuje ráz staveb na Maltském souostroví. Tento vápenec se dodnes těží okolo Luqi na Maltě a Gebel Ben Gorgu na Gozu a tak je stále typickým stavebním materiálem. Během vrásnění zde docházelo k praskání zemské kůry. Díky tomu zde nacházíme zajímavé skalní útvary. Nejlepším příkladem je skalní okno Dwejra (okno pro modrou oblohu) Azur Window na ostrově Gozo. Pobřeží dlouhé více než 179 km je velmi členité, plné hlubokých zálivů, zátok, vysokých a strmých útesů ale i menších písčitých pláží, kterých je ovšem na Maltě velmi málo. Pobřeží je členité, s velkým množstvím skalních otvorů a jeskyní, vhodné pro adrenalinové sportovce, potápěče, a také zajímavé pro fotografy. Na jižní straně ostrovů Malta a Gozo jsou velmi strmá pobřeží, která se měrem k severu otevírají do několika zálivů. Tento charakter pobřeží spolu s polohou ostrovů v centrálním Středomoří předurčovaly Maltu jako významnou přirozenou a nedobytnou pevnost.

Obr.3 Pobřeží v Buggibě (vlastní zdroj)

Povrch je v podstatě bez lesní vegetace, zalesnění bylo sice ještě v neolitu velmi rozsáhlé, ale v dobách Římanů bylo dřevo z ostrovů téměř vytěženo, kvůli poptávce po dřevě na těžbu lodí. Na Maltském souostroví nejsou ani hory ani řeky, charakteristická jsou zde terasovitá pole, které jsou dokladem snahy Arabů o kultivaci krajiny a zalesnění. Pole jsou navzájem oddělena vysokými kamenými zdmi. Asi pětinu rozlohy tvoří zastavěné území, asi třetinu zemědělská půda a zbytek volná příroda (Freitag&berndt, 2004).

3.5 Flora

Malta jak už bylo zmíněno nemá mnoho přirozené vegetace. Většina půdy na ostrovech je kultivovaná nebo holá a kamenitá. Jedinou oblastí, která je hustě porostlá stromy jsou Buskettské zahrady, kde převládají borovice halepské (*Pinus halepensis*) (Lonely Planet, 2007).

Na maltském souostroví se mísí rostliny západního i východního původu a nachází se zde na 25 endemitů. Mezi nejvzácnější patří čekanice (*Centaurea crassifolia*). Je zde tisíc druhů vyšších rostlin. Flora se na pobřežních útesech, písčinych plážích a ve vnitrozemí liší, zejména v závislosti na obsahu soli v půdě. Botanicky zajímavější je Gozo, protože je tu více písčinych pláží.

Rostou zde typicky středomořské keře a bylinky, jako pryšec (*Poisetie sp.*), tymián obecný (*Thymus vulgaris*), mák setý (*Papaver somniferum*), vřes obecný (*Calluna vulgaris*). Dále se zde vyskytuje hodně fíkovníků (*Ficus sp.*) a kaktusů (*Cactus*

sp.) s jedlými plody a rohovníků (*Ceratonia siliqua*), olivovníků (*Olea europaea*), mandloní (*Amygdalus communis*), a také citrusů. Féničané zde také vysázeli vinnou révu. Domestikovány zde byly opunce (*Opuntia sp.*), agáve (*Agave sp.*), aloe (*Aloe vera*) a juky (*Yucca sp.*).

Nezemědělská půda je pokryta na mnoha místech machíí voňanou a pichlavou (*Machia sp.*) a také směsicí bylin a keřů - odolných zakrslých, které dosahují výšky až 2 metry. Machie je typický porost středomoří, kvete v zimě a na jaře. Pak

se Malta zdá žlutá - kvete zde šťavel (*Oxalis acetosella*), pak fialová, díky kvetoucím vřesu (*Calluna vulgaris*) a přes léto bývá, díky vysokým teplotám, velkému suchu a nedostatku vláhy, zbarvena do hněda až hnědorezava. Kvést znovu začíná po prvních podzimních deštích, tedy během září (Freytag&berndt, 2004).

3.6 Fauna

Na Maltě se díky řídké vegetaci vyskytují převážně malí savci, ptáci, hmyz a plazi. K volně žijícím malým savcům patří divoký králík fenek (*Vulpes zerda*), který je zde také národním pokrmem, dále myši (*Mus sp.*), osli (*Asinus sp.*), krysy (*Rattus rattus*), lasičky (*Mustella sp.*), rejsci (*Sorex araneus*). Živí se motýly (*Lepidoptera Linné*), vážkami (*Odonata sp.*), cvrčky (*Gryllus campestris*) a včelami (*Apis sp.*) - díky nim je Malta známá jako „medový ostrov“ již od doby římské.

Běžní jsou zde gekoni (*Gekko sp.*) a další ještěrky- endemit ostrova Filfla ještěrka *Podarcis Filfolensis*. Na Gozu a Cominu se vyskytují štíři (*Scorpionida sp.*) a nejedovatí hadi.

Kvůli nedostatku stromů můžeme na Maltě nalézt jen 12 zastoupených druhů ptáků např. Vrabec (*Passer montanus*), holub skalní (*Columba livia f. domestica*), konopka (*Carduelis cannabina*), strnad luční (*Emberiza calandra*), potápka (*Podicipediformes sp.*), vlaštovka (*Hirundo rustica*), skřivan (*Alauda arvensis*), racek stříbřitý (*Larus argentatus*) a maltský národní pták skalník modrý (*Monticola solitarius*). Jejich přirozeným domovem jsou jen přírodně chráněná území Filfla a Ghadira a Buskett Forest. Bylo zde však zaznamenáno přes 150 migrujících či zimujících druhů ptáků, mezi nimi i ohrožených druhů, např. orlovec (*Pandion haliaetus*), sokol (*Falco*

peregrinus), pěnkava (*Fringilla coelebs*), zvonek zelený (*Carduelis chloris*). Od roku 1980 je zde lov ptáků zákonem zakázán, ale Maltská ornitologická společnost odhaduje, že Maltané každoročně zastřelí kolem půl milionů ptáků. Zpěvní ptáci jsou zde zaživa chytáni do sítí a prodáváni. Existují zde sice ptačí chráněná území, ale ta slouží jak se zdá jen jako nástroj politiků k ovlivnění voleb. Při vstupu země do EU tu byly vyjednány výjimky z Evropského práva týkajícího se ochrany druhů (Lips, 2009).

Moře je zde však stále čisté a druhově velmi bohaté. Je zde zakázán až do velké vzdálenosti rybolov a používání harpun. Vyskytuje se zde spousta bezobratlých živočichů jako jsou barevné mechovky (*Myriapora truncata*), větevníky korálovité (*Acropora palmata*), sasanky (*Heteractis magnifica*), houby (*Mycota sp.*), hvězdice (*Asteroidea sp.*) pokrývající podvodní útesy a jeskyně. Běžně se zde vyskytuje mořský koník (*Hippocampus guttulatus*). Z ryb se zde vyskytují např. sardinky (*Sardina pilchardus*), sledi (*Clupea harengus*), tuňáci obecní (*Thunnus thynnus*) a ryby zvané dorado v maltštině Lampuka, česky zlak (*Coryphaena hippurus*), které jsou místní pochoutkou. Dále mečouni (*Xiphias gladius*), mořští okouni (*Perca*), pražmy (*Brama brama*), parmice nachové (*Mullus Barbatus*), pyskouni (*Centrolabrus sp.*), rejnoci (*Batoidea sp.*) a u pobřeží mezi kameny úhoři (*Anguilla sp.*) a murény (*Muraena sp.*). Vyskytují se zde různé druhy žraloků - bílý (*Carcharodon carcharias*), modrý (*Prionace glauca*), liščí (*Alopias vulpinus*) a žralok mako (*Isurus oxyrinchus*). V dubnu roku 1987 zde byl vytvořen rekord, byl uloven bílý žralok o velikosti 7,13m. Bílý žralok už ale patří mezi ohrožené druhy a to díky poklesu populace tuňáků, kteří tvoří jeho hlavní potravu. Dále zde můžete zahlédnout delfína obecného (*Delphinus delphis*) a již ohrožený druh karetu obecnou (*Caretta caretta*), ta bohužel nemá z důvodu nedostatku klidných pláží kde klást vejce. Pod vodou můžete také narazit na nebezpečné mořské škorpiony (*Scorpionida sp.*), ohnivé červy (*Dracunculus medinensis*) a úhoře (*Conger conger*), nepříjemné medúzy, mořské ježky (*Echinoidea sp.*) a také řasy Stingy Weed. Díky takto bohatému podmořskému životu je Malta velkým lákadlem pro potápěče a turisty chtějící si vyzkoušet potápění a šnorchlování na vlastní pěst nebo v kurzu potápění (Lips, 2009).

3.7 *Symbolsy státu*

3.7.1 Vlajka

Vlajka se skládá ze dvou částí, stříbrno- červeného praporu normanského knížete Rogera I., který obsadil Maltu v.r. 1099 a v levé stříbrné polovině umístěného kříže svatého Jiří. Tento kříž byl ostrovům udělen v.r. 1942 králem Jiřím VI. za statečnost a výdrž při bombardování během 2.světové války.

3.7.2 Státní znak

Skládá se ze štítu v stříbrno-červených národních barvách a kříže svatého Jiří a je lemován olivovou a palmovou ratolestí. Nad křížem je zlatá koruna připomínající městské hradby. Štít je umístěn na stylizovaném ostrově před kterým stojí johanitský osmicípý kříž ovázaný stuhou s nápisem Virtute et Constantia, který znamená Ctnost a Slabost.

3.7.3 Maltézský kříž

Osmicípý johanitský kříž z dob založení řádu Johanitů. Řád se z Malty přenesl do Říma a od té doby se o kříži mluví jako o insignii z Malty pocházejícího maltézského kříže. Tento znak užívaly německé, anglické a jiné dobročinné organizace a objevuje se v logu mnoha institucí.

3.7.4 Státní hymna

Oficiální maltskou hymnou je od roku skladba L-Innu Malti, zhudebněna Dr.R.Samutem a text, který má sjednotit všechny Malťany v duchu náboženství a patriotismu napsal Dun Karm Psail (Lips, 2009).

4 Historie Malty

Malta má 8000 let dlouhou historii, která se na Maltě zanechala dodnes znatelné stopy nejružnějších kultur- nejstarší chrámové komplexy z mladší doby kamenné v Evropě, zbytky fénických, římských a byzantských kultur, stavby Normanů a johanitů a vzpomínky na britské koloniální období. Ráz maltského souostroví vytvářel především opevněními a chrámovými stavbami řád johanitů.

4.1 Doba neolitu(7000 -2000 př.n.l)

První osadníci přišli na souostroví roku 7000 př.n.l.. Podobnosti s kulturou stentinellskou ze Syrakus nasvědčují osidlování ze severu. Lidé žili v jeskyních a živili se lovem, rybolovem a primitivním zemědělstvím. Jediným pozůstatkem této první fáze trvající do doby kolem roku 5200 př.n.l je jeskyně Ghar Dalam u Birzebbugy.

Chrámky ve tvaru trojlístku z obrovských, až 60 tun vážících megalitů, vznikaly v druhé fázi (5200-3600 př.n.l). Jsou považovány za nejstarší stavby na světě. Vnitřní stěny byly hrubě vyleštěny a vyzdobeny vlnkovými výzdobami a podlahy byly natřeny torbou. Měly oltáře, které se sestávaly z vysokého stupně v chrámovém prostoru. Lidé již stavěli první vesnice, nežili v jeskyních. Nejznámějšími stavbami tohoto období jsou Ggantija na Gozu, Ta Hagarat, Skorba, Mnajdra a Tarxien.

Třetí fáze (3600-3000) se vyznačovala vývojem těchto megalitických staveb. Stavěly se „chrámky se dvěma ledvinami“. Významné je pohřebiště hypogea v Hall-Saflieni. V chrámech se začaly stavět trilitové oltáře - dva kolmo stojící megality zastřešené těžkou deskou- dochované chrámky přístupné veřejnosti jsou v Hagar Qimu a Tarxien, nepřístupné jsou Skorba a Ta Hagarat.

Ve čtvrté fázi (3000-2500 př.n.l) byly vnitřní stěny broušeny dohladka a začal se objevovat sloupový oltář. V této fázi vznikly hlavní chrámky v Tarxien, Ggantiji, Hagar Qimu a Mnajdra, vznikala hlubší podlaží hypogea. Jména některých míst se objevují ve více fázích, protože chrámky z pozdějších fází vznikaly často v blízkosti chrámů ranějších a nakonec byly jako komplex obklopeny zdmi vysokými až 15 metrů.

Nálezy z těchto období, jako keramika, amulety, obětní nože, nástroje a hlíněné figury si můžeme prohlédnout v národním archeologickém muzeu ve Valletě. Často přítomná v chrámech je až 3 metry vysoká ženská postava „Magna mater“, která je pravděpodobně hlavním božstvem života, plodnosti a půdy této doby.

Spící kněžka- nález, vyobrazení chrámové kněžky v kamenném divanu.

Maltská Venuše a další ženské postavy svědčí o tom, že společenství bylo v této době pravděpodobně organizováno matriarchálně, ženské kněžství tu určovalo průběh dne, jen kněžky se mohly kontaktovat s božstvem a zprostředkovávat hlasy bohů. Na

ostrově v této době úplně chyběly zbraně, neolitická kultura byla tedy mírovou společností (Lips, 2009).

4.2 Doba bronzová (2000-1000př.n.l)

V roce 2000 př.n.l začalo po předchozím vymizení lidí probíhat nové osídlení ze Sicílie, které s sebou přineslo bronz, chrámové komplexy doby kamenné se přestaly používat, jen hypogeum se používalo, ale jako místo pro zpopelňování. Osadníci budovali tzv.únikové hrady, do kterých se mohli v případě nebezpečí ukrýt. Znali již dýky, sekery, plátno a pravděpodobně obchodovali se Sicílií. Z této doby se dochovalo naleziště u Borg in-Nadur. Z této doby pocházejí kolejnicové stopy, které se objevují po celém povrchu ostrova. Podle vědců jsou pozůstatkem dopravního systému doby bronzové, jsou 40cm široké, vedou souběžně s odstupem 135cm a jsou 60cm hluboké. Byly používány k dopravě těžkých kamenů z místa na místo pomocí dvou tenkých souběžně ležících kamenů spojených dřevěnými nebo kovovými tyčemi. Časem vznikly kolejnice, které pak byly dále využívány. Nejlépe viditelné jsou v Clapham Junction na jihovýchodě Malty. Tyto kolejnice jsou natolik zajímavé, že zde docházelo ke spekulacím, že se jedná o brzdné stopy kosmických lodí (Lips, 2009).

Obr.4 Kolejnicové stopy u Clapham Junction (Internet 2)

4.3 Doba Féniciánů a Kartáginců(1000-218př.n.l)

Féniciáné byli obchodní národ sídlící na pobřeží dnešní Sýrie. Okolo roku 1000př.n.l rožšířili své obchodní cesty až do západního Středomoří s významnou

zastávkou na ostrově Malta. Dali základ dnešnímu názvu ostrova, nazývali ho Malet, neboli útočiště. Féničané vymysleli spoustu názvů, např. název pro přístav marsa, dodnes tu můžete spatřit pozůstatky fénické galéry ve formě barevné rybařské lodi opatřené očima, říkají ji luzzu a spoustu šachtových hrobů s různými předměty. Féničané žili v málo opevněných sídlištích blízko přirozených přístavů.

4.3.1 Kartáginci

Sicílie se v 8. století dostala pod řecký vliv a kartaginci se pokoušeli vytvořit protiváhu k řecké expanzi a podnítili na Maltě značný vývoj. Zřídili obranná opevnění, rozšířili zemědělství i obchod, centrem se díky strategické poloze stala dnešní Mdina a hlavním přístavem dnešní Marsaxlokk, kde byl ve 20.století objeven chrámový komplex zasvěcený božstvu Astarte. Maltský jazyk se dodnes podobá fénicko-punskému jazykovému systému. Kartagincům se říkalo také Punové. Až do 3.st. př. n.l zůstala Malta kartaginská.

4.4 Římané (218 př.n.l-395n.l)

Vzestup Říma vedl ke konfliktům s mocným Kartágem. Kartágo bylo po třech válkách s Římem srovnáno se zemí a během druhé punské války byly ostrovy pod názvem Melita začleněny do římského imperia. Římané zachovali původní punské stavby, převzali a rozšířili. Chrámy zasvětili bohyni Juno, zřizovali lázně, zavedli výrobu olivového oleje, medu a pěstovali obilí. Ostrovy byly v této době téměř odlesněny, Římané potřebovali mnoho válečných lodí. Začali používat dnešní Grand Harbour jako přístav a zavedli plánovitý uliční systém. Hlavním městem byla stále Mdina. Pozůstatkem této doby jsou lázně v Ghajn Tuffieha. Do tohoto období spadá donedávna za fakt považovaná událost ztroskotání apoštola Pavla v St.Paul's Bay v r.59 n.l.. Během pozdní fáze římského imperia došlo ke kristianizaci Malty. Křesťanství se zde rychle rozšířilo a a svědčí o tom četné katakomby v blízkosti města Rabat. V dobách pronásledování křesťanů Římany obzvlášť na Sicílii prchalo na Maltu mnoho křesťanů..

4.5 Gótové a Byzantici (395-870)

Po rozdělení římského imperia na Byzanckou a Římskou říši byla Malta nejdříve součástí Římské říše, kolem roku 450 byla ovšem dobyta Vandaly. Poté co byl dobyt

Řím a byla Ostrogóty převzata celá západořímská říše, zmocnili se v roce 475 Malty. Náboženské a politické rozepře mezi západořímskou a východořímskou říší vedly k mnoha válkám, roku 533 byla dobytá celá Itálie a Malta byla začleněna do východořímské říše a spravována guvernérem. Vliv Byzance se však na Maltu příliš nepodepsal, Malťané měli kulturní, politické, církevní a obchodní styky spíše s Itálií a Sicílií. Z této epochy se zde našly mince.

4.6 Arabové (870-1090)

Malta byla v rámci rozšiřování islámu a výpadu Arabů ze severní Afriky do jižní Evropy dobytá roku 870 tuniskou dynastií Aglabovců, kteří se přes Maltu chtěli dostat na Sicílii. Bylo zde však povoleno volné vyznávání křesťanství, správa ostrova byla tedy benevolentní. Mdina, tehdejší hlavní město (arabský název, znamená obehnaná zdí) byla oddělena od Rabatu, jejího předměstí (arabský název, znamená místo pro přechovávání koní)

Malta v této době zažívá kulturní a hospodářský rozmach, Arabové přinesli systém terasových polí, pohřbívání na hřbitovech nad zemí nebo typický maltský dřevěný balkón. Díky nim se na Maltu dostávají citrusové plody a bavlna. Grand Harbour byl opevněn, velká část obyvatelstva přestoupila díky tomuto rozmachu na islám, mešity však stavěny nebyly, pouze s jednou výjimkou postavenou v Mdině.

Maltský jazyk byl také silně ovlivněn arabštinou, zemědělské, technické a zeměpisné pojmy se smísily se stávajícím jazykem a vznikla maltština.

4.7 Normané a Štaufové (1090-1282)

V době konání první křížové výpravy byla Malta dobytá ze Sicílie normanským králem Rodgerem I. roku 1090. Země se administrativně i kulturně úplně proměnila, Roger nechal všude vyvěsit svou stříbrno-červenou vlajku, která je součástí vlajky dodnes. Vesnice se staly obcemi a vznikl raný maltský parlament. V Mdině, tedy hlavním městě, sídlila šlechta a vznikaly první honosné normanské stavby a bezpočet církevních staveb. Za vlády Rogera I. byl dosazen první biskup a křesťané byli zvýhodňováni. Muslimská část obyvatelstva byla zatížena odvody. Roku 1194 na trůn nastoupili Štaufové, zdědili jej po smrti posledních Normanů a vznikla Svátá říše římská

národa německého. Muslimské obyvatelstvo na Maltě se vzbouřilo, a tak je nechal císař Fridrich přestěhovat do Itálie a tam byli nuceni přijmout křesťanství, všichni Malt'ané jsou od té doby římsko-katolického vyznání. Šlaufové byli odpůrci Vatikánu a roku 1268 se postavili převaze Francouzů a poslední z jejich rodu byl popraven. Malta a Sicílie byla dobyta Francií (Lips, 2009).

4.8 Španělé (1282-1530)

Malta sice byla dobyta Francouzi, ale legitimními dědici byli po Štaufech Španělé. Po krvavém povstání Malta připadla Španělům. Byla však dána sicilské šlechtě jako léno, ta Maltu vysávala a využívala ji pro své textilní manufaktury. Místní šlechta protestovala a sformovala hnutí Università, které usilovalo o samosprávu. Italové pořád podnikali výpady na Maltu a tak španělský král podřídil Maltu přímo koruně. Malta však byla roku 1419 znovu postoupena jako léno Sicílii, aby král mohl financovat tažení na Neapol. Malt'ané uspořádali ve Mdině sbírku a zemi z lenního poddanství vykoupili.

V roce 1429 byla země napadena piráty a téměř úplně spustošena, obyvatele byli vzati do otroctví. Znovu se začalo stavět a Mdině byl králem Alfonsem udělen titul Città Notabile-obdivuhodné město. Malta byla častou obětí pirátů, a tak se obyvatelstvo stáhlo do ještě dnes existujících obytných jeskyní (např. v Melieze). V této době se Španělsko stalo velmocí na západě, na východě se mocnou stávala Osmanská říše v čele se Sulejmanem Nádherným, která byla pro Římské impérium v čele s Karlem V., největší hrozbou (Lips, 2009).

4.9 Řád Johanitů - Rytíři řádu svatého Jana(1530-1798)

Byl to duchovní a vojenský řád, který byl počátkem 16.století vyhnán Sulejmanem ze své základny na Rhodu a v roce 1530 si začal budovat nový domov na Maltě.

4.9.1 Původ řádu

Suverénní vojenský hospitální řád sv.Jana Křtitele v Jeruzalémě, neboli rytíři sv.Jana, johanitě, maltézští rytíři či hospitalité.

V roce 1070 byl italským kupcem z Amalfi založen v Jeruzalémě špitál a hostinec pro chudé poutníky. Špitál byl spravován mnichy a v roce 1113 získal papežskou

ochranu a jeho správci byli povýšeni na duchovní řád hospitalitů. Řád zakládal na cestách do Jeruzaléma a poutnických trasách další špitály a křižáci, které zde vyléčili z jejich zranění, projevovali řádu vděčnost v podobě finančních či hmotných darů. Řád stále rostl. Jeho rytíři poskytovali poutníkům ozbrojený doprovod na cestách, a tak se vyvinuly dvě důležité role řádu. Léčení nemocných a boj proti nepřátelům Krista. Zabití nevěřícího či smrt v boji pro víru zaručovala rytíři mučedníku slávu na nebesích. V roce 1291 dobyl islám Jeruzalém a rytíři našli útočiště nejdříve na Kypru, pak v roce 1309 na Rhodu, odkud díky poloze ostrova mohli snáze dobýt zpět Jeruzalém. Zůstali zde však 200 let a budovali zde pevnosti, noclehárny, špitály a stali se jednou z největších armád středověku.

4.9.2 Hlavní úkoly řádu

Hlavními úkoly byla služba chudým a obrana katolické víry. Řád získával finance z výnosů z evropských majetků a statků patřícím členům řádu nebo mu byly finance darovány.

4.9.3 Symboly johanitů

Mnišská kutna s kápí z černé velbloudí vlny, kterou na prsou zdobil bílý maltézský kříž. Osm hrotů kříže představuje osm ctností, které měl rytíř držet - žít v pravdě, mít víru, kát se, žít ve skromnosti, milovat spravedlnost, být milostivý, upřímný a horlivý, snášet pronásledování. Byli zde zastoupeni rytíři z osmi jazykových oblastí-Itálie, Francie, Provence, Augverne, Kastilie, Aragonie, Německa a Anglie. Každá vedla svůj pilíř-pillar, a jeho příslušníci spolu jedli v Augberge-hostinci. Všechny je dodnes najdem ve Vallettě. Symbol řádu, jako poskytovatel péče se stal bílý kříž na červeném pozadí a symbolem vojenské ochrany červený kříž na bílém pozadí-řád templářů, který byl čistě vojenský, založen francouzskými rytíři a černý kříž na bílém pozadí pro řád německých rytířů. Každá jazyková část měla dán svůj konkrétní úkol nebo bránila v bitvě určenou část města.

Majetky řádu spravovala síť lóží a převorství, v jejichž čele často stáli starší řádovi rytíři, kteří byli z boje odvoláni. Členové dodržovali slib chudoby, čtyři pětiny majetku museli odkázat řádu, řád byl tedy jako celek velmi majetný.

Špitály, které budovali byli na soudobý vývoj vědy a ošetrovatelství velmi vyspělé. Mnohé znalosti i přes nepřátelství k Arabům pocházely z arabské medicíny. Ve špitálech se dodržovaly základy hygieny a používaly stříbrné nástroje. Byla postavena Sacra Infermeria ve Valletě, známá po celé Evropě. Léčili se zde lidé bez rozdílů rasy, vyznání a postavení. Zkoumala se tu lidská anatomie a provádělo mnoho operací, jako sedého zákalu či odstranění močových kamenů (Lonely Planet).

4.9.4 Johanité na Maltě

V letech 1523 až 1530 se velmistr Johanitů L'Isle Adam snažil získat jako náhradu za Rhodos kus země. Rhodos nezvládl další útok Turků a po dlouhém vyjednávání dostal od Karla V. ostrov Malta. Ten mu ho přenechal aby mu Johanité pomohli odvrátit hrozbu Turků. Malta byla Johanitům přenechána jako léno, nevlastnili ji tedy. Jako protislužbu museli převzít i Tripolis, který ležel v prostředí islámské Severní Afriky a museli ročně odvádět symbolický poplatek jednoho sokola. V roce 1530 získal tedy řád, nyní Vojenský řád špitálu sv.Jana Křtitele na Maltě, dříve v Jeruzalémě a na Rhodu Maltské souostroví.

Johanité zvolili jako hlavní město Birgu (nyní Vittoriosa) v Grand Harbouru, která se jejich sídlu na Rhodu velmi podobala. Na Maltě byla před jejich příchodem jen tři opevněná místa - Birga, San Elmo a Mdina. O rozšíření obou opevnění u Grand Harbouru se postaral nástupce L'Isle Adama Juan de Homedes, byl posílen i ostroh u Sengley. Postavili nepotopitelnou válečnou loď se stovkami děl, palubní pekárnou a galérou jako záchrannou lodí- velkou karaku.Mělo chránit Maltu před nájezdy Turků. V této době ostrovy několikrát přepadl Pirát Dragut a zpustošil Gozo.

Obr.5 Opevnění ostrova, Valletta (zdroj vlastní)

V roce 1551 padl Tripolis a pak došlo k velkému útoku Turků, ale ten byl odražen za velkých obětí, vešel do dějin ostrova jako velké obléhání. Johanité tak přesvědčili o své síle. Peníze na výstavbu nového hlavního města Valletty, pojmenované podle de la Valletty, pod jehož vedením Malta zvítězila ve velkém povstání, se jen hrnuly na oslavu zachránců západu před východními Turky. Po jeho smrti jeho nástupci uhájili Maltu ve velké námořní bitvě u Lipanta a věnovali se vnitřním záležitostem. Vznikl řádový kostel spolukatedrála sv. Jana, rytířská rezidence, již zmiňovaná nemocnice a velmistrovský palác. Birga byla přejmenována na Vittoriosa a sídlila zde inkvizice. 17. století bylo pro Maltské souostroví obdobím rozkvětu. Nejbohatší řád světa se zde reprezentoval. Budovali velkolepé stavby, ale nikdy neopomněli vojenský aspekt, byl postaven akvadukt a mnoho strážných věží kolem ostrovů, skladiště a loděnice. Byl vybudován ochranný val okolo Cospicuy, Sengley a Vittoriosy. Peníze přicházely z evropských států ale také z výprav nazývaných corso, které Johanité podnikali proti severoafrickým pirátům a Turkům. Přinášeli tak na Maltu hedvábí, zlato, drahé kameny a otroky. Luxus však vedl k úpadku mravů, byla zde absolutistická monarchie, monarcha neuměl vyjednávat co se týkalo zahraničně politických věcí, vypověděl z Malty jezuity a potlačil povstání otroků. Došlo ke zdanění chleba. Nastoupil Emmanuel de Rohan a došlo k mnoha reformám, které měly pomoci dostat stát pod kontrolu. Vznikaly veřejné školy a řádový kodex Code Rohan. Rohan poskytl v průběhu Francouzské revoluce Ludvíku XVI. asi půl milionu franků na útěk, a to zasáhlo jeho nástupce a znamenalo konec Johanitů na Maltě.

4.10 Napoleon (1798-1800)

Morálka Johanitů, způsobila jejich nepřipravenost na útok, a tak když je Napoleon Bonaparte roku 1798 požádal o kapitulaci, podřídili se. Většina z nich byla francouzského původu a odmítala válku. Francouzská revoluční rada vyvlastnila všechny majitele pozemků, tedy i řád, který byl majitel jednoho z největších. Bonaparte dekretem přikázal zmocnit se majetku ostrova Malta a tak musel velmistr kapitulovat. Napoleon byl na Maltě sice jen týden, ale jednotky prosazovaly francouzské zájmy a Universita byla rozpuštěna, byly vypleněny kulturní poklady, aby mohla být financována revoluce a egyptské tažení. Vznikla vlna nevole a tak byla o pomoc požádána Anglie, soupeř Francie, ta sestavila armádní flotilu. A když byla Francouzi vydrancována v roce 1800 Mdina došlo k Mdinské defenestraci, byl zabit francouzský velitel a začalo povstání proti Francouzům. Francouzi byli donuceni ke kapitulaci.

4.11 Kolonie Britského království (1800-1964)

Maltu obsadili po kapitulaci Francouzů Angličané. Hnutí Universita bylo nově zformováno a johanité požadovali navrácení ostrova. To bylo mírem z Amiens (1802) ukotveno, mezitím ale zemřel ochránce johanitů, car Pavel I. a rytíři se vrátili zpět do svých vlastí, řád se dostal na pokraj zániku a Malta tedy připadla Britům, kteří na Maltě zůstali.. 1814 byla Malta pařížským mírem uznána za britskou kolonii. Guvernérem se stal Sir Thomas Maitland, který rozpustil Universitu a reformoval správu. Malta v roce 1849 obdržela vlastní ústavu. V roce 1869 byl otevřen Suezský průplav a Malta se pro Brity stala důležitým místem na cestě z Británie do průplavu. Byl rozšířen Grand Harbour a přes Maltu byla zřízena ochranná linie Victoria Lines, byla postavena železniční trať z Valletty do Rabatu. Malta zažívala rozkvět hospodářství, získala politické svobody jako aktivní a pasivní volební právo. Počet obyvatel se během 19.stol zdvojnásobil. Malta byla během první světové války velmi důležitou pro britské vojáky v Egyptě jako Nurse of Mediterranean, tedy zdravotní sestra Středomoří, ale rostly ceny zejména u chleba a tak došlo k Povstání Sette Giugno. Bylo potlačeno, ale zemřelo mnoho lidí. V roce 1921 byl zvolen první čistě maltský parlament, který rozhodoval o vnitřních záležitostech ale ne o zahraniční politice.

Poprvé se zformovaly dvě politické strany Nationalist party - konzervativci a Labour party - socialisti. Malta se stala jedním z nejdůležitějších přístavů ve Středozemním moři.

V roce 1940 vyhlásil Mussolini válku Velké Británii a Francii a Královské námořnictvo opustilo Maltu jako neudržitelnou. Teprve když vypukla válka v Severní Africe poslal premiér Churchill na Maltu jednotky. Malta sloužila jako cesta k zásobování německých Afrikakorps přes Sicílii do Tripolisu. V Grand Harbouru ale operovaly britské torpédoborce a letadlové lodě, a proto bylo zásobování přerušeno. Goring však požadoval zničení Malty a bylo zahájeno bombardování Malty ze Sicílie, hlavně Grand Harbour a letiště Hal Far a Ta Qali. Obyvatelstvo se muselo skrývat v podzemních chodbách bez možností úniku. Díky skalnaté krajině a opevnění zemřelo na Maltě „pouze“ 2000 lidí. Malta byla jedním z nejvíce bombardovaných ostrovů za 2.světové války.

Maltě byl v roce 1942, kdy obléhání vrcholilo, králem Jiřím VI. udělen Jiřský kříž, nejvyšší možné britské vyznamenání pro civilisty, které se stalo součástí maltské vlajky. Po konci Afrikakorps Luftwaffe rozložila své jednotky od Sicílie po Rusko a nastalo „druhé velké obléhání“.

Během prvních deseti let po válce se začalo znovu stavět, za britské finanční pomoci. Pokračoval duální systém vlády- maltský parlament a britská koloniální správa. Roku 1955 bylo vyhlášeno referendum a většina Malt'anů chtěla pevné připojení k Británii. Ta však odmítla, což vyvolalo vlnu volání po nezávislosti. Roku 1959 byl premiérem Gorge Borg Olivier, který podporoval nacionalisty a ten také v r.1962 vyjednal novou ústavu se statutem autonomie a maltským, neomezeně samostatným parlamentem. 21.srpna 1964 byla Malta prohlášena za nezávislého člena Commonwealthu.

4.12 Maltská republika (1964 dodnes)

Na počátku nezávislosti Malty byl uzavřen Suezský průplav, což způsobilo velké ztráty maltskému loďnímu průmyslu. Zvyšovala se nezaměstnanost a mnoho Malt'anů se z tohoto důvodu rozhodlo odstěhovat do anglicky mluvících zemí. Nyní tam žije asi 150 000 Malt'anů.

Ve volbách vyhrála levice a nová vláda se začala orientovat směrem na východ na oblasti, jako např. východní Evropa, Čína a Libye, se kterými vyhledávala obchodní kontakty. Příkladem toho je také taiwanskými inženýry projektovaný tunel. Toto se promítalo ve zahraniční politice a vyvrcholilo vystoupením z Commonwealthu a vyhlášením Maltské republiky, vypovězením smlouvy o pobytu britských jednotek a prohloubením vztahů s Libyí založením Libyjského kulturního institutu.

Roku 1987 zvítězili konzervativci a nový premiér Adami se začal orientovat na Evropskou unii. Setkání velmocí- Michaela Gorbačova a George Bushe proběhlo ve Vallettě v Mediterranean Conference Centre. 1991 podala Malta oficiální žádost o vstup do EU, podmíněnou mnoha reformami, která byla nástupcem Alfredem Santem zastavena, kvůli udržení dobrých vztahů se Severní Afrikou.

K moci se dostal v r.1998 Edward Fenech a jeho národní strana. V roce 2003 bylo Adamim vyhlášeno referendum o vstupu do EU a většina obyvatel byla pro vstup do EU. 1.5. 2004 Malta vstoupila do EU. Krátce před vstupem Adami odešel z ministerského křesla a v dubnu se stal přímou volbou prezidentem republiky. Premiér Gonzi se obrátil na domácí politiku (Lips, 2009).

Nyní je prezidentem George Abela (Internet 3). V lednu 2008 bylo zavedeno euro.

5 Města a jejich památky

5.1 Valletta

Legenda o založení města:

„Když onoho zářijového rána léta Páně 1565 Jean Francois Parisot de la Vallette kráčel spolu se sedmdesáti staříckými velmistry „Vojenského řádu špitálu sv. Jana Křtitele v Jeruzalémě, dříve na Rhodu“ krví nasáklými ulicemi pevnosti ve velkém přístavu, nebyl žádný důvod k radosti a nevázanosti. Turci byli, s Boží pomocí, v posledních chvílích vyhnáni, ale krvavá daň byla obrovská – dalšímu útoku už by řád čelit nemohl. De la Vallette se podíval na druhou stranu přístavu, na Monte Scibberas a pevnost St.Elmo. Odtamtud, jak se domníval, bude možné kontrolovat celý přístav a zároveň tam zbudovat opevněné město k ochraně všech. Mělo být nedobytné na vždy a mělo nést jeho jméno – Vallette“ (Lips, 2009).

Obr.6 Panoráma Valletty (Internet 4)

Valletta, Grand Harbour a jejich okolí sestávající se z 25 ještě samostatných oblastí, od St.Julian's přes Birkakaru a Pawlu až po Vittoriosu tvoří jediné velkoměsto s městskými čtvrtěmi na Maltě. Valletta je kulturní, historické, obchodní a politické srdce republiky. Žije zde 150 000 obyvatel. Je zde univerzita, školy, přístaviště, ale i muzea, správní budovy, ministerstva a sídla diplomatů. Nalezneme zde pro turisty atraktivní monumenty z doby kamenné, nedobytné křižácké pevnosti a pozůstatky ze světových válek.

Malta-City je také středem a stěžejním bodem dopravního spojení s celým ostrovem.

Valletta je nazývána Il Belt a je hlavním městem ostrova. Politická oblast se již přesouvá do Sliemy, usídlila se zde většina konzulátů. Valletta byla totiž vyhlášena jako jediné hlavní město v Evropě jako kompletně památková zóna, a tak se zde nesmějí provádět žádné stavební úpravy staletých domů. Pro chodce je toto město velmi příjemné, jen 15 000 obyvatel má zde registrovaná auta a tak nic nebrání prohlídce města pěšky. Ulice města jsou kolmé, vedoucí do kopce a z kopce a mnoho z nich je tvořeno schody.

28.3.1566 položil Jean Francois de la Vallette základní kámen nového hlavního města Vallety. Město bylo postaveno otroky a dělníky z jižní Itálie podle konceptu

Francisca Laparelli da Cortona, který byl uzpůsoben podle potřeb řádu. Skalnaté území bylo srovnáno, byla vybudována 15 metrů hluboká jáma před městskou zdí, dále pevnosti s věžemi a také spojovací zdi mezi baštami. Byl vybudován pravoúhlý uliční systém a vallettské monumentální stavby. Uliční systém umožňoval rychlé zásobování v případě útoku a všechny stavby disponovaly vlastní studnou a kanalizačním připojením. Gerolamo Cassar vybudoval mnoho dalších staveb a mezi nimi také palác velmistřů a také sedm z osmi rytířských sídel, která byla rozdělena podle jazyků. I jednotlivé zdi pevností a valy byly rozdělovány a pojmenovávány podle jazyků, např. German Curtain. Jako stavební materiál sloužil a dodnes slouží žlutý globigerinovaný vápenec. Podle intenzity slunečního svitu na různých místech se může vápenec jevit jako třpytivě zlatý, či krémově světlý či lesklý. Před touto výstavbou stály na místě Valletty megalitické chrámy. V 17. století byl rozšířen obranný pás italským architektem Paolem Florianim a táhl se až k dnešní čtvrti Floriana po něm pojmenované.

Poslední změny ve Vallettě provedli v 19. stol. Angličané, kteří rozšířili obranný val z přístavní strany. Grand Harbour byl terčem útoků za druhé světové války. Po válce bylo hlavní město postaveno znovu, přesně podle originálu, podle starých Laparrelliho plánů a tak si zachovalo svůj rytířský ráz.

City Gate a Republic Street

Do města se dostanete velkou městskou bránou dříve Porto Sant Georgio, která byla jedním z prvních opevnění Valletty. Odtud až na druhý konec města po pevnost St.Elmo vede hlavní ulice Republic Street - Triq ir - Repubblica, která je vhodná k promenádám.

Upper Barracca Gardens

Nachází se nad baštou sv. Pavla Bastion a byly vojenským cvičištěm johanitů. Okouzluje svou úžasnou polohou, poskytuje totiž pohled na celou Vallettu a Grand Harbour s mohutnými pevnostmi Three Cities. Můžeme odsud vidět pevnosti St.Angelo, St.Michael i slavnou Vedettu až k dokům a přístavišti Marsy. V samotné zahradě se můžeme obdivovat mnoha sochám a portrétům, z nichž asi nejslavnější jsou Les gavroches, tedy Děti ulice Antonia Sciortina nebo busty Winstona Churchila.

Obr.7 Výhled z Upper Barraca Gardens (vlastní zdroj)

Bašta Sv.Jana Cavalier

Je dochována z doby založení Valletty, dnes je sídlem velvyslanectví Suverénního řádu maltézských rytířů. Od ní až po baštu St. Michael's se rozprostírají zahrady Hastings Gardens, je to největší městský park, pojmenovaný podle Francise Rawdona markýze z Hastingsu, který pro Brity získal Indii a Nepál. Odsud je krásný výhled na přístav Masamxett-Harbour a mohutné vnější opevnění Valletty.

Bašta St.James Cavalier

Jedním z prvních objektů postavených na obranu Jeanem de la Vallette. Kanóny odsud mohly bránit přístav až po pevnost St.Elmo. Sídli zde tehdejší Universita.

Brána Victoria

Byla jednou ze třech přístupových bran do města. Pojmenována Brity po jejich královně Victorii

Pevnost St.Elmo

Byla vybudována johanity v roce 1552. Byla postavena jako obrana proti invazi Turků, jako s půdorysem čtyřcípé hvězdy, která mohla bránit proti nebezpečí přicházejícím z moře i z pevniny. 23.6.1565 přišel největší nápor útočníků. Odolávali obležení tak dlouho, že umožnili silám v Birgu připravit obranu a zachránili tak řádový stát. Po obléhání byla pevnost znovu vybudována a používána až do nedávné doby

k vojenským účelům. Za druhé světové války pevnost odrážela útoky Italů na Grand Harbour. Horní část pevnosti je nyní hlavní služebnou maltské policie, dolní část je dějištěm střídání stráží, a také příležitostnou kulisou pro filmy.

Kostel Our Lady of Victory a Boffamemorial.

Na Náměstí vítězství tedy Victoria Square položil Jean de la Vallette základní kámen městu a také kostelu, který pojmenovali Ta Vittoria jako Vítězná a později Our Lady of Victoria. V roce 1568 byl zde sám de la Vallette pochován, později byly jeho ostatky přesunuty do spolukatedrály. Od 17. století sloužil jako farní kostel, v 18. století mu byla Carapacchiou přidána barokní fasáda. Busta umístěná nad portálem představuje papeže Inocence XI. a je projevem díky velmistra Perrellose za urovnání sporů mezi řádem a biskupem. Pomník, který stojí nalevo od kostela ukazuje prvního ministerského předsedu poválečné labouristické vlády Sira Paula Boffu.

Spolukatedrála sv. Jana

Spolukatedrála sv. Jana je významným turistickým cílem. O katedrále se říká, že je šperkem a klenotnicí západní rytířské a církevní historie. Hlavní kostel v sídle biskupa se obvykle nazýval katedrálou. Na Maltě to byla katedrála v Mdině, tedy ve starém hlavním městě. V pozdním období řádu a za vlády Britů se politický a kulturní život přesunul do Valletty a tak byl kostel sv. Jana v roce 1816 dekretem papeže Pia ustanoven spolukatedrálou, tedy mu byl přisouzen stejný význam jako katedrále v Mdině. Odtud tento netradiční název.

Historie Spolukatedrály

Nechal ji postavit velmistr Cassiere a zasvětil ji patronovi řádu Janovi. Stavbou pověřil známého maltského architekta Cassara, ten začal stavět roku 1573. Postavit klenbu nad obdélníkovou podlahou o velikosti 58x40 metrů byl ale na tu dobu těžký úkol. Musel stáhnout příčné zdi a nosné sloupy tak daleko od bočních stran, že vznikl hlavní sál s šesti bočními kaplemi. Po 6 letech této neobvyklé stavby, byl kostel arcibiskupem Torrem zasvěcen Janu Křtiteli.

Kostel má velmi prostou fasádu. Na pravé straně stojí zvonice, která má hodinový stroj s dvojími kalendářními hodinami pro den a pro měsíc. Stavba má také balkón, který není pro církevní stavby obvyklý, byl z něho oznamován výsledek volby velmistra. Před spolukatedrálou stojí dva litinové kanóny, ten vpravo daroval v r.1600 Ludvík Hessenský a ten vlevo z 18.století nese znak velmistra de Vilheny.

Tento původně řadový kostel byl stále zdoben a vylepšován a opatřován nejrůznějšími uměleckými skvosty. Daně, příspěvky a kořisti řádu se dostávaly do tohoto kostela, tak dlouho až byl povýšen na nejbohatší kostel světa.

Malby a výzdoba stěn jsou zásluhou malíře Pretiho, jsou zde i znaky johanitů, jako osmihrotý kříž. Ve středu mohutného kněžiště je umístěn vysoký oltář z mramoru, zlata a lapisu lazuli. Je zde mramorová skulptura znázorňující křest Krista. Interiér stvořili mistři 16. a 17.století. Věčné světlo, vážící 50kilogramů bylo odcizeno Napoleonem a pak odkoupeno zpět za obrovskou částku.

Podlaha se skládá ze 400 krásně opracovaných náhrobních desek, pod nimiž leží nejvýznamnější řádoví rytíři. Je zde pochován mistr Preti a také 26 z 28 velmistrů. Dva zbývající zemřeli mimo Maltu. Leží zde i významní evropští šlechtici jako Gimaldi či Medici.

Náhrobní desky jsou položeny v hlavní lodi i ve vedlejších kaplích. Tyto kaple byly kaplemi jednotlivých spolků, kteří zde pochovávali své velmistry a starali se o výzdobu.

Kaple německá - zasvěcena třem svatým králům a vyzdobena za podpory Guttenberga, hraběte Neseselrodeho, Osterhausena a Sonnenberga.

Kaple italská- zasvěcena sv.Kateřině, je zde obraz sv.Jeronýma samotného Michelangela de Caravaggia. Jeho obličej má být podobný velmistru Wigniacourtovi.

Kaple francouzská- kaple sv.Pavla, nachází se zde Pretiho obraz Pavlovo obrácení a hrobky rodiny Wigniacourtových, k níž patřili dva velmistři a další vysocí hodnostáři řádu.

Kaple Provence- Zasvěcena svatému Michalovi, jsou zde hrobky velmistrů de Pauleho a Castellara.

Jediná chodba v kostele vede dolů do krypty, kde jsou pochováni velmistři a představitelé řádu až do roku 1623, mezi nimi Lísle Adam a Jean Parrisot de la Vallette.

Kaple s relikviemi-je zde dřevěná soška svatého Jana z Gran Carracy. Tato kaple byla přidělena anglicko-bavorskému spolku.

Kaple Nejvyšší svátosti- zde se nacházejí největší posvátné předměty - pravá ruka sv.Jana a Madona z Philermos, skříňka z ranných dob řádu. Prý byly v roce 1798 uchráněny před rabováním Francouzů a vyvezeny ze země. Podle legendy lidé natřeli stříbrné dveře na černo, aby spolukatedrálu uchránili před chamtivostí Francouzů.

Kaple Augverne- kaple sv.Sebastiána, zde leží velmistři Annet de Clermont-Gessan a Melchoire de Robies y Preira, který při obléhání vynikl velkou statečností.

Kaple Aragonu, Katalánska a Navarry- zde obraz Svatý Jiří na koni malíře Pretiho. Odpočívají tady velmistři Ramon Perelloos, Raphael a Nicola Cotoner a Martin de Redin

Kaple kastilsko-portugalská- kaple sv Jakuba, zde se nachází bronzový pomník mistra Antonia Manoela de Vilheny, jak projednává se svými architekty stavbu pevnosti Fort Manoel.

Vlevo od hlavního vchodu najdeme hrobku Marca Antonia Zondariho, který jako jediný není pochován v kryptě ani v kapli. V předsíni je umístěn náhrobek Pretiho a za ním sakristie s vzácnými malbami mistrů 16. století.

Oratoř na protilehlé straně ukrývá originály Pretiho a Caravaggiovo Stětí Jana Křtitele, tedy jedno z nejvýznamnějších děl evropské kultury, 20m² velký obraz. Dříve byla tato místnost využívána jako výuková místnost pro řádové nováčky.

Muzeum, které sousedí s oratoří s kněžskými knihami z 15. a 16. století a tapisériemi, mimo jiné i podle Rubbense, stojí jistě za shlédnutí (Lips, 2009).

Obr.8 Spolukatedrála sv.Jana, hlavní loď a oltář (Internet 5)

Grand Master's Palace (Velmisterský palác)

Původ paláce na jeho místě nebyl nikdy objasněn, Podle usnesení rady rytířského řádu z roku 1568 měl být palác postaven na nejvyšším místě Vallety, tedy na místě dnešního paláce Augberg de Castille. Tehdejší velmistr ale chtěl na tomto místě postavit rodinné sídlo a tak trval na tom, aby palác stál zde. Pozemek patřil rodině Scribberových, kteří ho nechtěli pronajmout, ale nakonec ustoupili zájmům řádu a souhlasili. Jako protislužba jim se každý rok konal ceremoniál na jejich počest až do zániku řádu.

Architektem této stavby byl pověřen touto stavbou a ta byla zpřístupněna už o tři roky později. Tak jak vypadá dnes ale byla dokončena až na konci 18. století.

Stavba měla jednoduchý zevnějšek, vojenský řád dával důraz na opevnění stejně jako u stavby spolukatedrály, stejně jako u tehdejšího sídla johanitů na Rhodu. Novější jsou pamětní desky na fasádě, odkazující na události druhé světové války a na udělení sv.Kříže. Nad obloukovou branou, kterou se vchází do paláce je umístěna pamětní deska upomínající na návštěvu paláce britskou královskou rodinou. ; Dva vnitřní dvory Neptunův a Prince Alfréda se zelenou oázou, sochou Neptuna a Pinto de Fonsecovými hodinami se zvonkohrou a tureckými figurkami mají být kontrastem k spíše neúrodné Vallettě.

V suterénu najdeme kancelářské místnosti a veřejnosti přístupnou zbrojnici, kde mohlo být vyzbrojeno na 60 000 mužů a dodnes se zachovalo skoro 6 000 uniforem, šavle a pušky. Také slavnostní uniformy vykládané zlatem velmistřů De la Velletteho, de Wigniacourta, de Garzeze a Cassiereho. Návštěvník vstupuje po bývalých schodech pro služebnictvo do obrovské galerie Armoury Corridor, kde na stěnách visí portréty všech velmistřů a do podlahy jsou zapuštěny znaky různých řádů a nový znak republiky. Na pravém konci galerie se nachází zasedací sál maltského parlamentu. Na opačném konci koridoru je Dinnig Hall neboli jídelna s portréty britské královské rodiny a s křišťálovými lustry z Čech a také Throne Room neboli velký zasedací sál. Prezident zde přijímá státní návštěvy a můžeme zde vidět trůn velmistra a sérii obrazů představujících Velké obléhání od P.d'Aleccia.

Na tento sál navazuje Ambassador's Room, neboli Red Room podle červených zdí. Je to místnost velvyslance a také Coneference Room neboli malý zasedací sál. Jsou zde malované sufity zobrazující rané dějiny řádu a mnoho předmětů z bývalé řádové nemocnice. Najdeme zde dvě čínské a čtyři perské vázy, dar Persie, lékařské velmoci středověku.

Tapestry Chamber neboli Gobelínový sál sloužil jako zasedací sál parlamentu až do 70.let. Gobelíny pocházejí z roku 1700, byly utkány ve Francii jako série a každá série byla tématická. Zde visí série na téma divočina, jedná se o malby zážitků z cest nassauského prince, který cestoval po Africe a Jižní Americe, které daroval Francouzskému králi Ludvíku XIV. V dalších místnostech jsou kanceláře úředníků a pokoje členů parlamentu, dříve to bývaly pokoje velmistřů.

Augberge de Castille, Leon et Portugal

Tato rezidence stojí na nejvyšším místě Valletty, jak bylo již zmíněno. Jedná se o velkolepou barokní stavbu. Původně na tomto místě stála malá rezidence vystavěná architektem Cassarem, ale byla stržena portugalským velmistrem Emanuelem Pintem a v roce 1744 začala vznikat tato nová budova. Budova měla být dvoupatrová a měla sloužit jako reprezentační sídlo kraje. Jméno velmistra najdeme na kanónech před palácem, jeho znak nad okny v patře a jeho bustu na fasádě nad sloupovým portálem. Iberové-Portugalci zaujímali stejně jako Francouzi klíčovou pozici v rozhodování,

určovali kdo bude vykonávat funkci velkokancléře. Když skončila vláda řádu, přesídlili se současní vládci do této rezidence. Dnes je tato budova sídlem úřadu maltského ministerského předsedy. Socha, která stojí před rezidencí představuje Manwella Demecha, průkopníka socialistických idejí na Maltě.

Augberge de France

Francouzi, jak už jsem zmínila, měli za johanitů významnou roli. Představený řádové nemocnice byl vždy Francouz a obrana nejdůležitější vallettské bašty St.James Cavalier náležela jim. Jejich sídlo postavil F.Cassar, bohužel ale bylo za druhé světové války zničeno, dochovaly se pouze fotografie tohoto sídla. Nyní zde stojí budova Památníku dělníkům- Workers Memorial Building.

Augberge de Provence

Tuto rezidenci také postavil architekt Cassar a patří k nejkrásnějším stavbám na Maltě. Nachází se zde v patře nádherný rytířský sál, v přízemí byly stáje a sklady. Budova má šikmou střešní konstrukci, která je na Maltě neobvyklá, mimo tuto rezidenci ji můžeme vidět jen na paláci velmistrů a na bývalé řádové nemocnici, o které bude řeč na další stránce. Po převzetí Malty Brity se z této rezidence stal British Union Club, kde koloniální vládci trávili svůj volný čas. Od roku 1960 dodnes slouží tato budova jako významné maltské muzeum archeologie a historie. Je zde sbírka krásně dochovaných nálezů z raných dob dějin lidstva. Celé přízemí se sestává z nálezů mladší doby kamenné a z doby bronzové. Nejvýznamnějšími nálezy jsou Maltská Venuše a sošky Magna - Mater z Hagar Qimu, Spící z hypogea a sakrální a obětní předměty z Tarxienu.

V prvním patře je umístěna sbírka fénicko-punsko-římská, předmětů denní potřeby, předmětů přidávaných do hrobů a vyobrazení válečných a obchodních galér z období 7-3.stol. př.Kr. Nejvýznamnější je zde dvojitý modlitební kámen z Marsaxlokku, jehož čelní nápisy v řečtině a feničtině pomohly rozluštit fénickou abecedu.

Augberge d'Italie

Kdysi jednopatrová budova byla rozšířena o druhé barokní patro velmistrem Carafou, jehož busta a znak jsou umístěny nad portálem. Italové obraňovali baštu Petra a Pavla, a pozici velkoadmirála řádové flotily vždy zaujímal Ital.V přízemí je hlavní

zasedací sál s malbami bitvy u Dardanel, která probíhala v nejslavnějších dnech řádu. Během druhé světové války tu byl hlavní tribunál, po ní muzeum a dnes je zde sídlo hlavní pošty.

Augberge d'Auvergne

Bývalá rezidence rytířů z Augverne, kteří bojovali pod vedením velkomaršála. Budova postavena Cassarem byla v roce 1942 zničena a dnešní budova slouží jako Nejvyšší soudní dvůr.

Augberge d'Aragon

Nejstarší rezidence ze všech, taktéž postavená Cassarem, naležela spolku z Aragonu, Navarry a Katalánska. Tento spolek určoval nejvyššího představeného pro zásobování všech složek řádu. Dnes je to sídlo ministerstva dopravy a je veřejnosti nepřístupné. Před rezidencí je místo zvané Independece Square a stojí na něm pomník kněze Mikiela Xerriho, který byl v 1799 zavražděn Francouzi.

Augberge d'Anlerette et Baviere

Architektem této rezidence Palazzo Corniero byl Carl Grimachs. Anglický spolek byl v roce 1540 nuceně rozpuštěn Jindřichem VIII na popud císaře Pavla I. a pak byl znovu obnoven jako anglosasko-bavorský. Pallazzo bylo tedy sídlo anglicko-bavorsko, a také rusko-polského spolku. Měli na starost obranu Poste d'Angleterre.

Sacra Infermeria San Spirito

Řádová nemocnice postavena roku 1575 Cassarem měla pověst nejlepší nemocnice v Evropě. V nemocnici byly samostatné postele, sály oddělené pro různé nemoci, hygiena, karanténa a jídlo bylo podáváno na stříbrném nádobí. Tato nemocnice byla známá svou filozofií - byli zde léčeni lidé i jiného než katolického vyznání, jak jsem se již zmiňovala. Nacházelo se zde zařízení pro staré lidi, sirotky a chudé, kapacita mohla dosahovat až 2000 lůžek, odborný personál byl vzděláván přímo v nemocnici. Řádoví rytíři ve zkušební době museli vykonávat službu v nemocnici a sám velmistr se musel jedenkrát týdně podílet na péči. Grand Hospitalier, tedy vedoucí nemocnice byl vždy Francouz, jak už bylo řečeno a jen on mohl neohlášeně přicházet a odcházet. Během druhé světové války byla nemocnice využívána jako lazaret. V roce 1979 byla

přestavěna na kongresové centrum. Konají se zde hospodářská a politická zasedání, sešli se zde například Bush a Gorbačov v roce 1989.

Univerzita a jezuitský kostel

Jezuité si v roce 1577 nechali vystavět kostel s přilehlou univerzitou Collegium Melitensia Societatis, kde se vyučovala teologie, literatura a filozofie. Budova byla poškozena při výbuchu nedalekého skladiště a tak Buonamici zrekonstruoval barokní fasádu. Velmistr Fonseca vyhostil jezuity a johanité přebrali univerzitu a rozšířili ji o obory právo a medicína. Fakulta medicíny zaujímala v Evropě přední místo. Dnes se zde nachází gymnázium a univerzita byla přemístěna do Mdiny.

Floriana- předměstí Valletty

Každý návštěvník Malty projíždí Florianou, předměstím Valletty. Nachází se zde centrální autobusové nádraží pro celou Maltu, uprostřed s fontánou Tritonů. Floriana je vlastně samostatná pevnost postavená před branami Valletty, aby tvořila její obranný val.

Autobusové nádraží

Obr.9 Autobusové nádraží ve Vallettě (zdroj vlastní)

Autobusové nádraží patří k nejfotografovanějším objektům Malty. Žluto-oranžové staré veteránské autobusy, turisté, obchodníci a uprostřed obrovská neoklasicistní

fontána Tritonů. Zobrazuje tři obry, kteří společně podpírají obrovské mísy. Tvůrcem fontány je Vincent Arap. Z tohoto nádraží je dobré spojení do všech částí Malty.

5.2 *Mdina*

Bývalé hlavní město, obklopené prudkými srázy, nacházející se na náhorní plošině a poskytující nádherný výhled na celou severní Maltu, patří spolu se svým sesterským městem Rabat k památkově nejbohatším městům na Maltě.

První zde objevené stopy lidského osídlení jsou staré asi 4000 let. Ochranný val v jeho okolí vybudovali a jméno mu dali Féničané a Punové 1000 let př.n.l. Ti také dali název celé zemi: Malet neboli útočiště. Rozkvět zažilo za vlády Římanů, tedy od roku 218 př.n.l, bylo údajně pětikrát větší než dnes. Cicero popisoval toto místo jako zámožné město s pěknými budovami a příjemným životním stylem. Sídlil zde římský místodržící Publius. Ten prý podle legendy přestoupil na křesťanství poté co na Maltě ztroskotal apoštol Pavel a vyléčil jeho otce. Arabové položili základy dnešní podoby města, když jej obehnali zdí a dali mu název Mdina znamenající obehnaná zď. Místo vyhrazené pro tábor a stále nazvali Rabat. Normané ji nazývali pozoruhodným městem Citt'a Notabile. Za jejich vlády měla místní šlechta (Universita) největší význam. Poté město začalo upadat díky neustálým útokům pirátů a později kvůli opomíjení johanitů a jejich přenesení do Vallety ztratilo město na významu. Po zemětřesení, které na Maltě proběhlo, bylo město velmistrem Vilhenem restaurováno, ale už nikdy nezískalo své původní postavení. Důležitou roli sehrála za francouzské okupace. Lidé se tu okupantům postavili a svrhli generála Massona přes zábradlí balkónu soudního dvora. Angličané povýšili Vallettu a Grand Harbour na centrum Malty a tak Mdina dostala přívlastek Silent City neboli tiché město a je tomu tak dodnes. Dnes zde žije asi jen 400 lidí. Lidmi se to tu hemží hlavně o víkendech, kdy sem přicházejí turisté.

Obr.10. Mdina (Internet 6)

Hlavní brána

Do města se vstupuje přes malý most a hlavní bránu postavenou již zmiňovaným Vilhenem r.1724. Brána je ozdobena jeho znakem z vnější strany a z vnitřní znakem vlivné rodiny Inguanuzů. Brána sloužila jako strážní věž a celní stanice pro přicházející obchodníky. Z johanitů se u této brány konal důležitý obřad. Po každé volbě velmistra zde museli rytíři přísahat dalekosáhlou samosprávnou svobodu šlechtě.

Mdinské vězení

Tyto bývalé hladomorny, které najdeme hned za hlavní branou byly restaurovány a vybaveny středověkými mučícími nástroji. Na automatizovaných figurínách v životní velikosti jsou zde předváděny scény mučení, život ve vězení i mimo ně.

Vilhena Palace

Tento komplex vznikl na zakázku velmistra Vilheny pod vedením architekta Barbery jako Palace of Grandmaster de Vilhena, Řádu sv.Jana z Jeruzaléma. Jedná se o komplex s nádvořím, který je obestavěn ze tří stran a architektonicky navazoval na francouzské baroko a pokud byl v Mdině přítomen velmistr sloužil jako dekorativní městský palác. Král Eduard VII.Anglický tu otevřel nemocnici pro Britské jednotky.

Od roku 1957 funguje jako sídlo přírodovědného muzea s výstavami k maltské flóře a fauně.

Kostel sv. Benedikta, sv. Agáty a Klášter benediktinek.

Kostel se pyšní mistrovským dílem M. Pretise oltářním obrazem ze 17. století. Přístup zde kromě lékařů a restaurátorů mají jen ženy. Jeptišky podle pravidel řádu nesměly klášter opustit ani po smrti, bývaly pohřbívány v klášterní kryptě. Součástí klášterního komplexu je také kaple sv. Agáty z roku 1417, která byla přestavěna na honosnou stavbu L. Gafem na konci 17. století. Během francouzského dobývání sloužila jako útočiště mnoha žen.

Corte Capitanale

Jedná se o bývalou soudní budovu z jejichž balkónu byl svržen generál Masson, jak jsem v úvodu uvedla. Na portálu budovy jsou figurami znázorněny Spravedlnost a Milosrdenství s heslem soudního dvora „Legibus et Armis“ znamenající „Zákony a zbraněmi“. Budova je dnes bohužel celkem rozpadlá.

Arcibiskupský palác

Honosná budova, která bývala původním sídlem arcibiskupa, ten pak v době johanitů úřadoval ve Vittoriose a Vallettě.

Katedrála sv. Pavla

Nachází se na nejvýznamnější městském náměstí St. Paul's Square. V prvním tisíciletí po Kr. Měl zde sídlo římský Publius a na jeho základech vznikl tento raný křesťanský kostel. Normané zde ve 12. století vystavěli pod vedením Gafá katedrálu, který do stavby integroval prvky stavby původní, sakristii a hlavní portál, přes který se dnes vstupuje do sakristie. Sakristie je ozdobena malbami Pretise. Budova má monumentální ale ne příliš zdobnou fasádu a velkolepou kopuli. Nad hlavním portálem jsou umístěny znaky města, biskupa Palmieriho a velmistra Ramona Perellose y Roccaful, který zde vládl v letech 1697 až 1720 (Lips, 2009).

Vevnitř je obrovský mramorový oltář a můžeme se obdivovat stropním malbám z pozdního 18.století. Stříbrné sochy byly ukradeny Napoleonem a měly být roztaveny na stříbrné pruty, byly však na poslední chvíli vykoupeny za několikanásobně vyšší cenu. Podlaha je podobně jako ve Spolkatedrále ve Vallettě tvořena honosnými náhrobními deskami, byli zde pohřbíváni mďinští šlechtici a duchovní.

De Redin Bastion

Tato bašta se nachází mezi baštou pojmenovanou po velmistru de Redinovi a náměstím Bastion. Jedná se o nejhezčí část opevnění. Nabízí nádherný výhled do okolí.

Pallazo Falzon - Normanský dům

Původní jednopatrová budova z 11.stol byla v 15.stol zvýšena o další patro. Sídlo bylo tehdy rozděleno na stáje a hospodářské budovy dole a obytné místnosti s rodinným sálem nahoře. Dva roky zde sídlil sám velmistr L'Isle Adam po převzetí Malty johanity.

Pallazo Santa Sofia

Je jednou z nejstarších budov ve Mďině spolu s Pallazo Falzon a Casa Inguanez. Přízemí normanského pochází z roku 1233 a můžeme zde vidět typicky normanské stylové elementy jako kruhové oblouky nad portály či dvojitou trojúhelníkovou girlandu nad někdejší střechou v přízemí.

Casa Inguanez

Tento městský palác rodiny Inguanezů je údajně nejstarším ve městě. Pochází pravděpodobně z poloviny 11.století. První písemná zmínka pochází až z roku 1423 a původní stáří již nelze přesně určit. Klan Inguanezů hrál významnou roli v hnutí Università a bránil se nejdéle proti omezování práv šlechty ze strany johanitů. Například směla rodina Inguanezů umístit jako jediná svůj erb na portál, toto místo bylo vyhrazeno pouze velmistřům. Díky nim mají také v Casa Inguanez trvalé domovní právo španělsí monarchové.

Kromě hlavní brány se můžete do Mďiny dostat ještě dvěma dalšími branami na baště sv.Petra, v jejichž zdech byla při velkém obléhání uložena munice.

Řecká brána vznikla za doby Byzance na Maltě a vedla do řecké čtvrti.

Na sever od této bašty byly teprve v roce 1890 proraženy hradby v souvislosti se stavbou železniční trati Valleta-Mdina a vznikl tak průchod ke konečné stanici Stazzjon. Nyní je v tomto místě restaurace.

5.3 Rabat

Sesterské město Mdiny. Zatímco v Mdině bylo nadále sídlo vládců, v Rabatu se odehrával běžný život

Římská vila a muzeum

Roku 1881 objevili dělníci zbytky venkovského domu z římského období, ale až na začátku první světové války byla na jejich základech vybudována budova dnešního římského muzea v neoklasicistním stylu. Dobře se dochovala původní podlaha v atriu, ale jídelna a přijímací místnost se dochovaly pouze ve fragmentech. Na území muzea nalezneme také arabské náhrobky, Arabové zřídili na římských základech hřbitov.

Kostel a jeskyně sv.Pavla

Kaple sv. Pavla existovala nad jeskyní minimálně od 14.století. Vedle ní nechal Giovanni Benegas zbudovat kapli sv.Publia. Tento iberský šlechtic žil v jeskyních jako poustevník. Na konci 17.století byl Gafou vystavěn na místě kaple sv.Pavla kostel a jeho součástí se stala i kaple sv.Publia. V kostele najdeme obraz setkání apoštola Pavla s hadem v zátocí St.Paul's Bay Stefana Erardiho.

Ve výklenku vlevo od hlavního oltáře kaple sv.Publia se nachází pozlacená paže, prý ostatek samotného apoštola Pavla. Pod kaplí se nachází jeskynní labyrint St.Paul's Grotto, ve kterém podle legend žil sám apoštol Pavel.

Katakomy sv. Pavla

Dříve, když ještě Rabat a Mdina měli společné hradby, nacházely se tyto katakomby sloužící jako pohřebiště za městem. Katakomy mají velkou rozlohu a jsou pro turisty velmi zajímavé. Jejich původ sahá až do 5. stol.př.n.l. A později byly převážně židovsko-křesťanské. Můžeme zde rozlišit čtyři typy hrobů- arcossolium s klenutým výklenkem, baldachýnový s dvojítm náhrobkem, hrob loculi s čtvercovým,

kamenem uzavřeným výklenkem a hrob se sedlovou střechou z kamene a otvorem v soklu.

Obr.11 Katakomy sv. Pavla (Events, 2009)

Kostel sv. Agáty a katakomby

Kostel byl postaven roku 1504. Socha svaté Agáty se do kostela dostala až po velkém obléhání. Agáta utekla v době pronásledování křesťanů ze sicilské Catanie na Maltu, kde se ukrývala v těchto katakombách. Pak se ale na Sicílii vrátila a byla popravena. Každý rok se zde koná procesí na uctění její mučednické smrti. V jeskyním chrámu – kryptě - můžeme najít fresky, některé už ze 4.stol a svaté obrazy z 12.století. Postavy svatých prý byly znetvořeny Turky. Na kryptu navazují katakomby s židovskými, křesťanskými i pozdě punskými hroby. Muzeum vystavuje staré ozdoby, etruské nádoby, malby i církevní dekorační předměty.

The Three Cities

Three Cities, neboli Tři města, nebo také Trojměstí či Cottonera, název pro tři města ležící v těsné blízkosti jihovýchodně od Valletty a zároveň na protější straně přístavu Grand Harbour, jsou od Valletty odděleny zálivem Marsa Creek a oblastí přístavu. Johanité, kteří po svém příchodu na Maltu objevili jen Mdinu, pevnost St.Elmo a St.Angello na Birgu chápali strategický význam přirozeně vytvořeného přístavu Grand Harbour a koncentrovali se na tyto body. Vytvořili pás pevností, který se skládá z měst Vittoriosy, Sengley a Cospicuy, tak vznikl název Three Cities

5.4 Birgu – Vittoriosa - Three Cities

Ve městě stálo již mnoho staveb z normanského období a johanité v něm našli místo pro své dočasné správní objekty. Řádoví rytíři z těchto opevnění vybudovali pevnosti.

Latinský nápis na městské bráně říká: „Opevnění města, jež je útočištěm a sídlem někdejšího řádu johanitů z Jeruzaléma, bylo v roce spásy napadeno obrovským tureckým vojskem a na památku své výtečné ochrany podpořené spojením s Bohem nazváno „Vítězná“ vlivem války bylo silně poničeno a časem se zřítilo. Zásluhou velmistra, pana Ant. Manoela de Vilheny a především díky jeho snaze a ostražitosti, bylo obnoveno. V nynějším roce spásy 1826 bylo ještě zesíleno.“ (Lips, 2009). Město se od té doby nazývá Vittoriosa a je nejstarším osídlením na Maltě.

Do města se dostaneme přes vodní příkop městskou bránou, kterou lemují dvě mohutné stavby, napravo Sv.Jan a nalevo Poste de France, kde si můžete prohlédnout stará děla, která sloužila k obraně přístavu.

Kostel Zvěstování (Sv.Dominik)

V Birgu sídlili dominikánští mniši, kteří krátce před příchodem johanitů na Maltu vybudovali tento kostel. Kostel je vyzdoben jednoduše, ale působivě-červené závěsy, stříbrné svícny, křišťálové lustry.

Inkvizitorský palác

Jedná se o jediný zachovalý inkvizitorský palác v Evropě. Původně pravděpodobně soudní dvůr byl johanity využíván jako sídlo inkvizice, vězení a popraviště. Do 1574 příslušela inkvizice maltskému biskupovi, pak bylo papežem na Maltu posláno 68 inkvizitorů, kteří měli nejvyšší pravomoc rozhodovat v otázkách víry. Při vstupu do jednacích síní jsou snižené dveře, aby zde vězni museli vstupovat ponížene s hlavou skloněnou.

Victory Square

Uprostřed náměstí Victory Square stojí Victory monument neboli Monument vítězství, postaven 1705 na počest 140.výročí velkého obléhání. Kamenný kříž, který můžeme na náměstí vidět je bývalé popraviště, které pak bylo přemístěno do paláce

inkvizitorů. Na náměstí najdeme také hraniční kámen, který vyznačoval oblast města určenou pouze rytířům.

Pevnost st. Angelo

Její nejstarší části pocházejí už z doby arabské na Maltě, tedy z 9. století. Pevnost v dnešní podobě nechal vybudovat velmistr L'Isle Adam a stanovil jej sídlem řádu. Na nejvyšším místě pevnosti nechal zřídit kapli sv. Anny, ve které byl uložen antický žulový sloup původně pravděpodobně pocházející z chrámu bohyně Juno. Odtud můžeme vidět Galley Harbour neboli přístav galejí, kotvily zde plachetnice poháněné otroky. Svůj vojenský význam si tato pevnost uchovala až do nedávna. Během druhé světové války byla symbolem nedobytnosti Malty, po válce zde sídlila britská admirálita.

Dnes zde maltézský řád provozuje historickou sbírku a staví muzeum vojenství a námořnictva. Návštěvníci tu mohou prozkoumat podzemní sklepení otroků a katakomby.

Rezidence krajanských spolků

Jedná se o renesanční stavby architektů Bellavantiho a Genga. Na náměstí Victory stojí rezidence Augberge d'Allemagne. Kousek od ní najdeme rezidenci Augberge d'Angleterre, která, jak už jsem zmiňovala u hlavního města Valetty, patřila nejdříve spolku německému a anglickému, později i ruskému a polskému. Naproti najdeme rezidence románských spolků Augberge d'Auvergne et Provence a Augberge de France. Napravo od nich pak Augberge de Castille Portugal. Jen Italové zodpovědní za vedení flotily, měli své sídlo v přístavu, u pevnosti st. Angelo. Tato rezidence měla tajný vchod, kterým se italští rytíři dostávali do přístavu.

Jak už jsem zmiňovala, každý spolek měl svůj úsek opevnění, který chránil, Italové se nemuseli účastnit obrany. Na jednom místě, Poste de Castille, se však Turkům opevnění podařilo prorazit a útoky prý odrážel sám de la Vallette.

Biskupský palác

Sídlo arcibiskupa z roku 1524, které se dříve nacházelo v Mdině, ale od příchodu johanitů sídlilo také zde. Do Valletty nepřesídlilo, protože řádoví rytíři tam nechtěli povolit biskupská privilegia.

Sacra Infermia

Řádová nemocnice, která zahájila svou činnost ihned po přesunu johanitů z Rhodu. Nemocnice pomáhala svou vynikající péčí při obléhání a snižovala tak počty obětí na straně rytířů. Ze zbrojnice se po vydání všech zbraní během obléhání stal lazaret. Po dokončení Nemocnice ve Vallettě, připadla nemocnice ve Vittoriose benediktýnkám.

Obr.12 Three Cities, Cospicua uprostřed (zdroj vlastní)

5.5 Senglea – Three Cities

Po prvních vlnách tureckých nájezdů vznikla pevnost sv.Michael, která se nyní nachází v městě Senglea.

Tento ostroh nehrál ve historii žádnou výjimečnou roli, ale dává návštěvníkovi pocit, že se ocitl v dávných dobách. Velmistr Claude de la Sengle, po kterém se ostroh jmenuje, zde nechal vybudovat skladiště řádu. Opevnění bylo vybudováno až po prvním úspěšně odraženém útoku Turků. Na hlavní ulici Victory Street byly na sloupy umístěny štítky se znaky všech maltských velmistřů.

Pevnost sv. Michael

Poté co se Turci na krátko usadili v Marsaxlokku přepadli Gozo a vzali řádu hrabství Tripolis, muselo být skladiště na Senglei chráněno. Na ostroh přijel stavitel Pietro Pardo a vybudoval na pevninské straně ostrohu pevnost sv. Michael. Nejkrásnější výhled nabízí vyhlídka La Garjola na mořské straně opevnění. Vznikla rozšířením pevnosti k přístavu a na konci byla postavena bašta Senglea Point. Z ní se právě dochovala zmiňovaná vyhlídka a také Safe Haven Garden (zahrada v bezpečném přístavu). Vyhlídka se stala symbolem Malty.

Our Lady of Victory

Jedná se o pozoruhodný kostel, který byl obětí útoků druhé světové války. Dnes je opraven a každý rok se tu 8.září koná oslava vítězství nad Turky.

5.6 Cospicua – Three Cities

Toto místo bylo posíleno až po delší době od velkého obléhání. V 17.století byl kolem města postaven první obranný kruh Sta. Margarita lines. Později velmistr Nicola Cottoner vybudoval vnější pět kilometrů dlouhé opevnění Cottonera Lines, které bylo pojmenováno po něm a město se tak stalo nedobytným. Tento pás pevností se tedy skládá z Vittoriosy, Sengley a Cospicuy, tak vznikl název Three Cities nebo také Cottonera.

Třetí ze tří měst, ležící uprostřed předcházejících dvou. Za zmínku stojí kostel Immaculate Conception neboli neposkvrněného početí, který je moderně působící monumentální památkou, jehož stavba započala již v roce 1584 a byla dokončena v roce 1732. Dostaneme se odsud k opevnění Santa Margarita Lines a Cottonera Lines

5.7 Marsaxlokk

Masaxlokk, přístav ohraničený body Benghisa Point a Delimara Point. V roce 1565 zde začalo velké obléhání. Zde se Turci vylodili a pak pochodovali do Mdiny, St.Elma a Birgu. Záliv pro dobývání Malty využil i Napoleon. Marsaxlokk je totiž jediným přístavem na Maltě, kromě Grand Harbouru, kde se mohla loďstva vylodit.

Je také místem vlivu teplých severoafrických pouštních větrů. Odtud také pochází jeho název. Marsa znamená přístav a Xlokk horký vítr ze Sahary.

Jsou zde výhodné podmínky k lodní dopravě a tak obec žije z rybolovu a její každodenní dopolední rybí trh je považován za nejkrásnější. Přístav Marsaxlokk je velmi krásný, najdeme zde zmiňované rybářské modro-žluto-červené lodičky z očima symbolizujícíma ostražitost, nazývané Luzzos. Oči jsou symbolem fénických mořeplavců.

Obr.13. Přístav Marsaxlokk s loďkami Luzzo (Lonely Planet, 2007)

St.Lucian's Tower

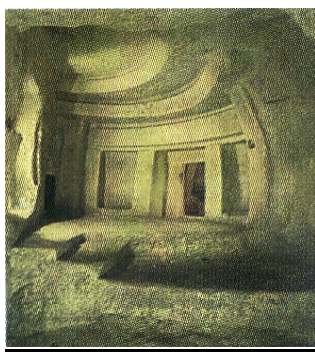
Věž sv.Luciána nacházející se na pobřežní cestě. Patří k řetězci věží vedoucích od Grand Harbouru až na jihovýchod pobřeží. Nechal ji zbudovat velmistr Wignacourt a sloužila jako výstražná hlídka proti přibližujícím se flotilám, je k ní připojena pevnost, která zamezila osmanským pokusům o dobytí. Architektem byl již mnohokrát zmiňovaný Cassar. Tato pevnost odrazila pokus 60 tureckých galér o vylodění a bránila se invazi Francouzů. Dnes je zde Malta Marine Biology Centre.

Směrem na jih dojedeme k městům Paola a Tarxien, nalezištěům megalitických chrámů.

5.8 Paola

Do Paoly přichází velké množství milovníků historie, je zde totiž světoznámé hypogeum Hal Saflieli, které bylo v roce 1980 zapsáno na seznam památek UNESCO. Hypogeum prý bylo objeveno náhodou, když v roce 1902 budovali v Paole vodní nádrž a jeden z cestářů se krumpáčem dostal hluboko do země a krátce potom byl oslavován jako objevitel hypogea.

Hypogeum je staré asi 35000 let.př.Křtem a rozkládá se na 500m². Je zde více než 30 místností a výklenků. Celé první patro a část druhého bylo naplněno ženskými kostrami, v ostatních částech se našly jen kamenné figurky a hliněné malby. Budova má tři patra a sahá do hloubky 15 metrů, odlišuje se tím od ostatních staveb z doby kamenné a vedou se tedy spory o jejím významu. Původně se uvažovalo, že se jedná o hypogeum, tedy podzemní pohřebiště. Dnes se spíše předpokládá, že se jedná o kultovní místo kněžek, a jen ony zde mohly být pohřbívány, v souladu s tím, že tehdejší společnost byla matriachální a věřila v bohyni země Magma Mater. Tato víra by také vysvětlovala postavení chrámu v zemi, tedy co nejbližší jejího nitra, které je lůnem Magna Mater. Pro obětování zvířat a přímluvy za změny počasí postačovala nadzemní stavba. Funkce mnoha místností byla objasněna, přesto některá místa hypogea zůstávají záhadou. Hypogeum je ale bylo pro veřejnost nepřístupné, prokázalo se, že vlhký vzduch z dýchání a světlo poškozují artefakty. Nyní mohou objednaní návštěvníci hypogeum obdivovat, ale nesmí používat jakékoli světlo.

Obr.12 Hypogeum v Paole (Events, 2009)

5.9 *Tarxien*

Tato čtvrť se napojuje na Paolu. Proslavil ji stejnojmenný megalitický chrám nalezený deset let po hypogeu. Byly zde vykopány relikty z dvou období, z let 3000 a 2500 př.Kr. a zbytky kostí a keramiky z doby bronzové, tedy z let 2000-1000 př.n.l. Nádoby a šperky zde nalezené jsou vystaveny v muzeu ve Vallettě. Pohřebiště někdy v pozdější době vyhořelo. Proto zde stojí za shlédnutí neolitický chrámový komplex, jehož nálezy i oltář jsou také vystaveny v Národním muzeu. Exponáty zde jsou tedy jen kopiemi. Bylo zde vykopáno 6 chrámů, které byly očíslovány od I do IV podle stáří. Nejmladší IV,V a VI se dochovaly nejlépe, byly postaveny na starších chrámech a pocházejí z období asi 2800 až 2600 před Kristem. Stavby byly ovlivněny trilitickým stavebním stylem, tedy jak jsem již uvedla, byly postaveny dva úzké svislé kameny a příčně byl položen velký překlad. Byly přepravovány velkými koulemi, které můžeme v objektu dodnes nalézt. Jak dokládají nálezy, docházelo zde k obětování zvířat. V tomto objektu byla nalezena spodní polovina sochy Magna Mater. V chrámovém prostoru se zde nachází oltáře s kanálky na odvod krve zvířat.

Obr.15 Chrám v Tarxienu (Bötig, 2002)

6 Nejkrásnější pláže

Písečných pláží je na Maltě velmi málo. Nejznámější leží na severu a na západě Malty a na Gozu.

6.1 *Il Ghadira*

Melieha samotná není pro návštěvníky tak zajímavá jako 2,5km vzdálená zátoka s osadou Il Ghadira. 1,5 km dlouhá zátoka je nejkrásnější a nejvyhledávanější písčnou pláží ostrova. Pláž Melieha Bay nabízí luxusní ubytování a návštěvníkům jízdu

na banánech, půjčovnu lehátek a slunečníků. Naproti přes ulici se nachází veřejnosti nepřístupná chráněná krajinná oblast pro ptactvo.

6.2 *Ghajn Tuffieha*

Leží na západní straně Malty mezi hřebeny Wardija Ridge a Mellieha Ridge. Pobřeží nabízí několik pláží mimo jiné oblíbenou Golden Bay a pláž Ghajn Tuffieha Bay. Stezky vedou přes Ras il-Karraba k jen několik set metrů vzdálené Gnejna Bay Golden Bay

Zátoka ke koupání Ramla tal-Mixquqa, velmi oblíbená a lépe položená pláž než Mellieha Bay. Nad pláží se tyčí velký hotel. Kousek od této pláže se nacházejí římské téměř dochované termální lázně. Tryská tu nejvydatnější pramen na Maltě, proto zde byly vystavěny.

6.3 *Ghajn Tuffiena Bay*

Úzkou stezkou zálivem Ghajn Tuffiena dojdeme ke skalnímu útvaru Ras Il Karraba, který můžeme obejít kolem dokola a obdivovat se krásným výhledům na zátoku a černé skalnaté zálivy a pláže s bílým pískem kontrastujícím s tyrkysovým mořem. Toto místo je velmi oblíbeno potápěči, dá se tady surfovat, jezdit na banánu, nebo se jen kochat pohledem na m oře a lenošit.

Obr.16. Ghajn Tuffiena Bay (zdroj vlastní)

6.4 *Pretty Bay*

Nachází se v Birzebbuze, kousek od Marsaxlokku. Birzebugga je město s 8700 obyvateli a je nejjižnějším městem ostrova. Nacházejí se zde i krápníkové jeskyně Ghar Dalam, kde byly nalezeny kosti a chrám z doby kamenné Borg in-Nadur, který však není dobře dochován a proti chrámům v Tarxienu a Paole působí poničeně. Centrum obce se rozkládá kolem největšího zálivu na ostrově Pretty Bay. Je velmi oblíbený rodinami s dětmi. Bohužel ale výhled na moře a prostředí kazí svobodný přístav Marsaxlokku

6.5 *St.Thomas Bay*

Kousek od Marsaxlokku leží velmi oblíbený St.Thomas Bay. Pobřeží jsou plná zámožných domů. Probíhají tu častá setkání lodí a obytných přívěsů místních obyvatel.

7 Moderní turistická centra

7.1 *Sliema*

Město ležící na severozápadě, je hlavním nákupním centrem celého ostrova. Má 13505 obyvatel, ale turisté často převyšují jejich počet. Dlouhé sliemské nábreží vyzývá k procházkám, vede kolem zálivů Marsamxett, největšího kotviště luxusních jachet, a Sliema Creek. Procházkou dojdeme až k pevnosti Tigne Fort z roku 1792, kterou jako poslední vybudovali johanité a to velmistr Rohan a Chevalier Tigne. Tato pevnost se jako jediná postavila v roce 1798 na odpor Francouzům, o rok později je odstřelovala ve Vallettě. Odtud také útočil pirát Dragut na St.Elmo. Valleta je odtud vzdálená opravdu jen kousek, dostanete se tam místním trajektem, který odsud jezdí co půl hodiny. Kolem pobřeží je všude vyloženo kamennými deskami do moře, a jsou tak vytvořeny místa, kde se dá koupat. Sliema je obchodním centrem, nabízí nákupní centrum Plaza i jiné butiky a obchody. Najdeme zde i spoustu luxusních hotelů. Směrem do vnitrozemí se ocitneme v úzkých uličkách s malými městskými domky a nachází se zde kostel sv.Srdce s malbami Guisepe Caliho (Němeček. 1997).

7.2 St. Julian's

Navazuje na Sliemu. Rozhraním mezi těmito dvěma městy je věž St. Julian's zvaná Redin Tower podle velmistra, který ji nechal postavit, také z doby johanitů. Zátoka Baluta Bay má malou písčnou pláž, ne však vhodnou ke koupání, voda je zde velmi špinavá. Narazíte tu na karmelitánský klášter Marija-om-Alla založený roku 1871. Dále se dostaneme k dalšímu zálivu St. Julian's Bay, která se skládá ze zátok Balluty a Spinolly, kde zakotvil zmiňovaný pirát Dragut a později také Napoleonova flotila. Najdeme zde palác Pallazo Spinola, který byl postaven roku 1688, na zakázku vážené rodiny Spinolů, johanitským architektem. Dnes je již nevyužíván. Rodina nechala postavit i nedaleký kostelík Neposkvrněného početí. Nedaleko odsud je velký hotel Dragonara Palace s kasinem, jediným na ostrově, které prý bylo postaveno Libyjskými investory. Malta totiž nemohla za socialismu zaplatit Libyi dodávky ropy, a tak ji povolila postavit na ostrově kasino. Město St. Julian's je moderní a živou čtvrtí plnou kin, nočních klubů, barů a diskoték. Večery jsou zde vždy rušné. St. Julian's je jedním z největších turistických center ostrova.

7.3 Paceville

Je centrem nočního života, město přeplněné turisty navazující na St. Julian's. Jsou zde hotelové ubytovací komplexy se soukromými plážemi a vilové čtvrti.

7.4 St. Paul's Bay

St. Paul's Bay je název pro zátoku mezi Qawrou a ostrovem sv. Pavla a je také označením pro turisticky hojně využívanou přímořskou oblast od zátoky Salina Bay, přes města Qawru, Buggibu, St. Paul až po Xemxiji. Patří sem i ostrov sv. Pavla, malý neobydlený ostrůvek, na kterém apoštol Pavel, který přinesl křesťanství na Maltu, ztroskotal se svou lodí. Na ostrov se dá doplovat, nebo se tam můžete dostat s výletní či vlastní půjčenou lodí. Hlavní atrakcí se stala 12 metrů vysoká socha sv. Pavla. Oblast St. Paul's Bay je turisty velmi oblíbená, je asi nejoblíbenějším místem pro ubytování na Maltě.

7.5 *Qawra*

Tato oblast je nejluxusnější a také nejdražší čtvrtí St. Paul's Bay, je zde nejdražší ubytování a mají zde sídla bohatí obchodníci. Atmosféra je tu ale vážnější a ne tak pohodová jako v Buggibě. Také za nočním životem a zábavou si musíte dojít do asi 2 km vzdálené Buggiby. Pomyslně je od sebe dělí Qawra Point se svou strážní věží Qawra z doby johanitů. Je oblíbeným místem pro potápění a koupání, ale pobřeží je tu tvořeno ostrými skalami, tak se vyplatí mít s sebou koupací boty (Lips, 2009).

7.6 *Bugibba*

V létě si tu připadáte jako ve Velké Británii, je oblíbeným britským letoviskem. Potkáte tu však lidi z celého světa. Bugibba má krásnou atmosféru, otevřené hospůdky a bary u pobřeží, restaurace, kde si můžete dát typickou anglickou snídani, ale také vychutnat večeři s výhledem na moře, spousta zmrzlinářských stánků, pizzerií, kde podávají typickou maltskou pizzu, a diskoték. Své sídlo tu má také potápěčský klub a cestovní kanceláře nabízející výlety po ostrově i lodní výlety na ostrovy Gozo a Comino. Město je mladé, nenacházejí se zde žádné historické památky. Lidé se tu procházejí kolem moře z Qawry až do pozvolna navazujícího městečka St. Paul.

Obr.17 Bugibba (Internet 7)

7.7 *St. Paul*

Města od sebe dělí krásný romantický rybářský přístav. St.Paul's má vesnický charakter, člověk si tu může vychutnat pravou maltskou atmosféru. Proti Bugibbē je zde hodně památek. Velmistr Roccafula tu nechal vystavět onen krásný rybářský přístav. Nachází se tu i park na památku Pierra de Coubertina, který obnovil myšlenku olympijských her. Najdete tu také místo, kde se měl apoštol Pavel dotknout svou holí a od té doby tu ze skály tryská pramen, který po něm dostal jméno. Podle apoštola je tu pojmenován i kostel San Paul's, ve kterém se můžeme obdivovat velkým malbám zobrazujícím apoštolovo ztroskotání. Kaple Ztroskotání svatého Pavla, byla vybudována na místě, kde trosečníci z ostrova sv.Pavla připlavali na pevninu. Venku jsou umístěny velké tabule v mnoha jazycích popisující událost ztroskotání apoštola a uvnitř nalezneme velkou olejomalbu Prettiho s motivem ztroskotání. V tomto městečku najdeme také strážní věž Wignacourt Tower, která spolu s věží Qawra sloužila jako ochrana pobřeží. Připomíná jiné strážní věže na ostrově, např. St Lucian v Marsaxlokku, tato sloužila jako model pro všechny ostatní. Pod ní leží krásná skalnatá pláž, kde si lidé užívají slunce a najdeme tu taky malinkou písčnou pláž.

7.8 *Xemxija*

Oblast o mnoho klidnější než předchozí oblasti zálivu. Najdeme tu kostel San Guzepp Haddiem s krásným výhledem na ostrov a je zde mnoho možností vykoupat se a lenořit na skalnatých plážích. Byly tu objeveny neolitické šachtové hroby s kostrami, amulety a nádobami z mladší doby kamenné. Největší hrob má hloubku 17 m. Xemxija je výchozím bodem pro pěší túry do Meliehy (Lips, 2009).

7.9 *Melieha*

Cestou z Xemxije mineme luxusní sídliště patřící k Melieze, pak britské sídliště a nakonec staré jádro města. Je tu krásný farní kostel stojící na kopci, tedy dobře viditelný ze všech stran. Pod ním se nachází starý podzemní jeskynní kostel, pocházející z dob Féníčanů, je to místo, kde se modlívali jak Římané tak křesťané. Je tu oltář vytesaný z holé skály a obraz Matky Boží z 11.století. V Melieze je také skalní jeskyně, kde se lidé ukrývali před piráty a také tam postavili bílou sochu sv.Pavla, aby je

ochraňoval před jejich útoky. Kousek od Melliehy najdeme turisticky vyhledávanou Pompeje Village, kterou tu postavil 1979 režisér Robert Altmann, jako kulisu pro celovečerní film o Pepku Námořníkovi. Na vrcholku kopce poblíž Melliehy dominuje St. Agatha Red Tower, která byla jako strážní věž postavena johanity a tvořila ochranné pásmo spolu s věží Qawra a Wignacourt táhnoucí se až po Vallettu (Němeček, 1997).

8 Výlet na ostrov Comino - Blue Lagoon

Na závěr bych Vám chtěla doporučit výlet na ostrov Comino, do slavné Blue Lagoon. Výlet si můžete koupit v jakémkoli přístavu na Maltě. Jezdí odsud lodě různých malých či větších cestovních kancelář. Jinak než lodí se na ostrov Comino nedostanete. Výlet, na kterém jsem byla, bych doporučila každému.

Naše loďka vyjížděla z přístavu v Bugibbē a vydala se směrem kolem již zmiňovaného ostrova sv. Jana. Mohli jsme tedy z lodě obdivovat onu vysokou sochu. Dále jsme projížděli kolem ostrova Gozo.

8.1 Ostrov Gozo

Tento ostrov byl podle Homéra jeden z ostrovů nymfy Calypsó, tady měla 7 let svádět a držet v zajetí Odyssea, ten ji však podle báje nepodlehl a byl propuštěn do rodné Ithaky. Prý žádný div, v jeskyni, kde měl být vězněn není nic k vidění, ale výhled je tu krásný. Je odsud vidět na zbytky johanitského opevnění, které mělo zabránit přístupu pirátů na ostrov z pláže. Nyní je ostrov obilnicí Malty, ostrov je pokryt terasovitými poli, která tu ve své době založili Arabové. Život tu plyne poklidněji než na Maltě a je tu o mnoho více zeleně. Dosud tu k obdělávání polí používají osli a na pláních tu můžeme potkat stáda ovcí a koz. Ostrov je od Malty vzdálen jen 6 km, má rozlohu 67,1 km² a žije tu asi 25 tisíc obyvatel. Ostrov má své památky i své hlavní město, své mýty, legendy, architekturu i kuchyni. V přístavu Mgarr většina turistů vstupuje na ostrov. Hlavním městem je Victoria. Odtud už je to blízko k jednomu ze symbolů ostrova Gozo Azure Window- přírodní skalní brána vyhledávána potápěči. Při potápění tu můžete najít zkamenělé lastury a mořské živočichy (Freytag&berndt).

Obr.18 Azure Window (Internet 8)

My plujeme kolem ostrova Gozo a z lodi můžeme obdivovat přírodní skalnaté jeskyně, které jsou rájem potápěčů.

8.2 *Comino*

Pokračujeme dále směrem na ostrov Comino na místo Crystal Lagoon, méně známá, ale krásná zátoka ostrova Comino. Loď tady zastaví a můžete se tu potápět a obdivovat krásu podmořského světa, odvážlivci mohou skákat do vody z 10-ti až 20-ti metrových skal.

Loď pokračuje dále až do slavné Blue Lagoon. Je to jedna z nejvíce fotografovaných zátok na Maltě a v jejím okolí. Rozkládá se od západního konce ostrova Comino až k neobydlenému ostrovu Cominotto. Prostor pro plavání a potápění je tu oddělen od prostoru, kde parkují lodě. Průzračně tyrkysová voda, bílý písek a krásné podvodní scenérie, to je to co přitahuje turisty z celého okolí. Můžete tu krásně šnorchlovat nebo doplavat až k ostrovu Cominotto. Je tu ale přes den přeplněno, kotví tu všechny výletní lodě, tak je dobré přijet před 10. nebo po 16.hodině. Ostrov Comino se dá za chvíli projít pěšky, má jen 2,5 km². Je obydlen skoro výhradně turisty, kteří sem přijíždějí obdivovat Modrou lagunu a turisty ubytovanými v jediném hotelu na ostrově. Ostrov má pouze 4 stálé obyvatele. Jeho jméno je prý odvozeno od divokého kmínu (Kemmuna), který tu kdysi rostl (Němeček, 1997).

Obr.19 Blue Lagoon, ostrov Comino (zdroj vlastní)

Naše loď se pak vydává kolem ostrova Comino, odkud můžeme sledovat skalnaté útvary tohoto ostrova a je odsud vidět i na hotel, kde sídlí vlastně všichni obyvatelé ostrova, pokračuje kolem ostrova Gozo a kolem ostrova svatého Jana se vrací zpět do Buggibby.

9 Závěr

V této práci jsem se snažila popsat slunečný ostrov Malta, který není v dnešní době až tak častým cílem českých turistů. Tento nádherný ostrov má mnoho co nabídnout. Mým cílem bylo představit Vám ty nejkrásnější a nejvyhledávanější kulturní a historické památky ostrova, poukázat na historický kontext měst a památek, které určitě stojí za to navštívit a ukázat Vám místa, kde se dá krásně odpočívat a relaxovat, ale také místa, kde se dá pobavit a kde to žije. Ostrov má neopakovatelnou atmosféru a na návštěvníky, kteří tady přicházejí z celého světa tu historie dýchá ze všech stran. Tato země byla svědkem mnoha pro svět a Evropu důležitých historických událostí a ty na ni zanechaly své stopy.

V této práci jsem se Vám snažila ukázat nejkrásnější místa ostrova a doporučit Vám také výlet do jeho okolí. Doufám, že se mi Vás podařilo nalákat k jeho návštěvě.

10 Literatura

- HONZÁK, František; PEČENKA, Marek. *Státy a jejich představitelé*. 1.vyd. Praha: Libri, 1998. 449s. ISBN 80-85983-45-1
- LIŠČÁK, Vladimír; FOJTÍK, Pavel. *Státy a území světa*. 1.vyd. Praha: Libri, 1998. 1095s. ISBN 80-85983-53-2
- LIPS, Werner. *Malta, Gozo, Comino*, 1.vyd. Brno: Computer Press a.s., 2009. 394s. ISBN 978-80-251-2271-6
- Lonely Planet, DOUTNÁ, K.H. *Malta a Gozo*, 1.vyd. Praha: Svojtka&Co., s.r.o., 2007. 196s. ISBN 978-80-7352-477-7
- BÖTIG, Klaus. *Malta*, 1.vyd. Praha: JAN VAŠUT s.r.o., 2002. 128s. ISBN 80-72-36-251-8
- NĚMEČEK, Radovan. *Malta*, 1.vyd. Praha: FISHER, 1997. 94s. ISBN 80-85919-12-5
- Freytag & berndt. *Malta* 1.vyd. Praha: freytag & berndt, 2004. 144s. ISBN 80-73-16-157-5
- The Official Entertainment Guide : Events Malta*. 9/2009. Malta : RMF Publishing & Surveys Ltd., 2009. 29 s.

Internet 1:

Informace o podnebí [online]. 2010 [cit. 2010-04-27]. [Http://www.malta-info.cz/](http://www.malta-info.cz/)
Dostupné z WWW: <<http://www.malta-info.cz/index.php/informace-pro-turisty/-informace-o-podnebi>>.

Internet 2:

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Clapham Junction: [online]. c.11.12.2009 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Malta_12_Clapham_Junction.jpg

Internet 3:

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Seznam prezidentů Malty[online]. c.2010 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_prezident%C5%AF_Malty>.

Internet 4:

Panorama Valletty[online]. 2009 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
http://malta.orbion.cz/fotka/detail/?nl_image_id=9540&s_param=a%3A3%3A{s%3A4%3A%22data%22%3Ba%3A8%3A{s%3A16%3A%22nl_image_type_id%22%3Bs%3A1%3A%221%22%3Bs%3A11%3A%22se_nl_id_id%22%3Bi%3A832%3Bs%3A7%3A%22w_pager%22%3Bb%3A0%3Bs%3A18%3A%22se_d_last_modified%22%3Bi%3A-1%3Bs%3A11%3A%22se_c_delete%22%3BN%3Bs%3A10%3A%22se_c_check%22

Internet 5:

Interiér katedrály, Malta 2005[online]. 2010 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.fop.trigas-geo.cz/fotogalerie/foto6/ipage00057.htm>

Internet 6:

Mdina[online]. 2002 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
www.wamister.ch/ferien/malta/mdina.jpg

Internet 7:

Buggibba[online]. 2010 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.week.cz/buggiba/read.php?3,317930>

Internet 8:

Window azuro [online]. 2010 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.week.cz/buggiba/read.php?3,315435>

11 Seznam obrázků

Obr.1 Mapka Malta, Gozo, Comino a znaky republiky (Events, 2009)

Obr.2 Pobřeží Malty u Golden Bay (vlastní zdroj)

Obr.3 Pobřeží v Buggibě (vlastní zdroj)

Obr.4 Kolejnicové stopy u Clapham Junction (Internet 2)

Obr.5 Opevnění ostrova, Valletta (vlastní zdroj)

Obr.6 Panoráma Valletty (Internet 4)

Obr.7 Výhled z Upper Barraca Gardens(vlastní zdroj)

Obr.8 Spolukatedrála sv.Jana, hlavní loď a oltář(Internet 5)

Obr.9 Autobusové nádraží ve Vallettě (vlastní zdroj)

Obr.10 Mdina (Internet 6)

Obr.11 Katakomy sv.Pavla (Events, 2009)

Obr.12 Three Cities, Cospicua uprostřed (vlastní zdroj)

Obr.13 Přístav Marsaxlokk s loďkami Luzzo (Lonely Planet, 2007)

Obr.14 Hypogeum v Paole (Events, 2009)

Obr.15 Chrám v Tarxien (Böttig, 2002)

Obr.16 Ghajn Tuffiena Bay (vlastní zdroj)

Obr.17 Buggiba (Internet 7)

Obr.18 Azure Window (Internet 8)

Obr.19 Blue Lagoon, ostrov Comino(vlastní zdroj)

12 Seznam tabulek

Tabulka 1. Klima na Maltě v průběhu roku (Internet 1)